Контрольный экз.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 27 январь, 1977 шу. • № 12 (5678). Мах 2 кап.

Октябра 60 шу дизара накъадолхаш

ТОРОНАШ ОАРЦАГIЪЯЬХАЙ

Укх тIеххьарча массехк шера вIашттIа хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдеш хьайоагIа тха шурий-товарни ферма коллектив. Дог гIоздоаккхаш гIулакх да хьокхамаш шерагара шерага дегIадоагIаш хилар. Масала, 1972 шера хIара кхоабача Iаттагара 2627 килограмм шура яьккха хиннаяле, 1973 шера — 2629, 1974 — 2648, 1975 — 2683, хIаьта дIадахача шера 2900 килограмм яьккхар.

Иштта толамаш даха тха вIаштIехьдоал хIара шу ме доала дояркай балха говзал лакхлуш хиларах. Цунна тешал ду хьокхамаша. Иштта, кийлагIча пятилетка тIеххьарча шера хIара кхоабача Iаттагара 3000 килограмм совгIа шура яьккха доярка ферме ворхI мара хиннаеце, соахка кхойтта хилар. Царех цхьанне 4000 килограммал совгIа шура яьккхар хIара кхоабача Iаттагара.

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера къаьстта дукха шура яьккхар тха ферма дояркаша Килоева Яхас, Гайрбекова Асмарта, Батрисханова Себис, Цанцаева Айзана, Бахаева Зинас.

Иштта, малагIа торонаш оарцагIйоахаш карагIдувл тха хьайбаш леладерашта иштта лакха хьокхамаш.

Толамаш даха йиш хулийт эггара хьалха дояркаша, бежа Iуша доахана шиий ханнахьа доагIа Iунал деш хиларо, доахана фу тоадара хадданза йоакхо еш хиларо.

Рационага хьежжа мара кхабац доахан. Концентраташ дукхагIа шура луча Iатта дукхагIа лу, шурий хIара килограмма 500 грамм а кхоачийтташ. 12 килограмм шура луча Iатта ялх килограмм лу концентраташ, хIаьта 10 килограмм лучоа — 5 килограмм.

ЛоархIаме гIулакх да тха коллектива юкъе барти цхьоагIон хилар. Дуккхача хана денз ферме къахьегача, дикка опыт йолча дояркаша хадданза гIо ду шоай къонача новкъосташта балха говзал караерзае. Из бахьан долаш балха хьокхамашка диллача къаьнача, опыт йолча дояркашта сиха тIехьакхув къонабараш.

Къахьегама дисциплина чIоагIъяра боккха теркам тIабохийт ферма кулгалхоел совгIа дояркаша а бежа Iуша а. Доярка балха ца еча цун доахана хувцалуш хьож. ХIаьта хувцалуш йолча дояркаша дукхагIча даькъе, бе-башха доацаш Iунал ду доахана. Из бахьан долаш балха ца ухаш дукха юкъ йоаккхача дояркай доахана сиха лаьгIъю луш йола шура. Масала, Джамбекова Заргана леладу доахан фуга хьежача Килоева Яхас леладеш долчарел шура дукхагIа яла езаш да. Цхьабакъда, гIулакх кхыча тайпара да. Яхас леладечар дукхагIа лу шура. Фуд бахьан? Зарган балха яь йиш йоацаш йисача бIаь дийнахьа цун доахан хувцалуш йолча дояркаша леладир. Из бахьан долаш лохагIа я Заргана леладеча доахана лу шура.

Къахьегама дисциплина каст-каста телхаеча болхлошца лоацца къамаьл хул коллектива. Цхьаккха бахьан доацаш балха ца ухаш моттигаш ниийсйолийтар каст-каста дояркаша Музутоваси Винниковаси. Из бахьан долаш геттара кIезига яр цар леладеча доахана лу шура. Уж дояркаш балхара дIабаьхар еррига коллектив раьза а йолаш.

Толам баккха доккха новкъостал ду социалистически яхь лерттIа вIаштIехьъяккхаро. ХIара бетта дояркай ди чакхдоаккх ферме. Цига дувц кхоачамбоацарех, вIаштIехьйоах уж дIададахара мероприятеш, итог ю бетта баьча балха.

Теркам тIабахийта дийцар, Iомадир тха коллективо укх шера вай мехка юрта боахам дегIабоалабара берригa къахьегамхой тIахьехаш КПСС Централни Комитета письмон производства эффективности балха дикали лакхъяра, иттлагIча пятилетка задаенеш толамца кхоачашъяра йолча Ерригсоюзни социалистически яхьах КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК баь сопами. Уж шаккха а исторически документ дег тIара къоабал а деш планагIа 15219 центнер яккха езача, дIадахача шера яьккхачул 1100 центнер дукхагIа а йолаш, 16380 центнер шура яккха декхар тIайийцад тха ферма болхлоша Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача укх юбилейни шера.

ЛаьрхIар кхоачашдар, йоаккха продукци лох а ца еш дерригa доахан дика Iангара дахарах тийша долга кхетаду тха коллективо. Ер шу доладеннача хьалхарча деношка денз тхоай низ дIакхоачар ду оаха хьайбашта ма-могга дикагIа Iунал де гIерташ. Хьайбаш рационага хьежжа шиий хаьнахьа кхабара, деттара, цIена леладара къаьстта йоаккхо ю. Боккха теркам тIабохийт доакъар кийчдеча цехах бизза пайда эцара а.

Иштта, укх шера хьалхашка латта декхараш сийленна кхоачашдара эрригa шоай торонаш оарцагIъяьхай тха ферма коллективо.

С. ЗАКРИЕВ,
Наурски района «Красное знамя» колхоза шурий-товарни ферма зоотехник.

Грозненски экспериментально-механически завода болхлоша шерра социалистически яхь йоаржаяьй иттлагIча пятилетка шоллагIча шера план хана хьалха кхоачашъяра. Дуккхача болхлоша шоай сменни нормаш дикка тIеххкхоачашъеш дIадоладаьд керда шу. Царех цаI ва электромонтер Габрюшов Александр Константинович. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 125 — 130 процент кхоачаш ю цо. Иштта къахьегаш хиларах коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи еннай цунна.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Дика тоаю техника

...БIаьсти ялат дIадувлга дика вIаштIехьдаккхар дукхагIча даькъе ханнахьеи тешамеи техника кийчъярах тийша да, аьнна да Советски Союза берригача къахьегамхошка долча КПСС Централни Комитета письмо тIа. Из гIулакх дика кхетаду Шалински района «Джалка» совхозе. Цудухьа техника ма-могга сихагIа тоае йиш хулийта еррига торонаш оарцагI а яьха хьинар, низ кхо ца беш къахьегаш ба механически мастерске болхлой, механизатораш. ХIаьта соахка гурахьеи укх Iайи планагIа 32 трактор тоае езаш яр. Царах 19 трактор дIадахача шера йиълагIча кварталеи, 13 укх шера хьалхарча кварталеи. Цхьабакъда Урус-Мартановски района механизатораша республика берригача юртбоахама техника тоаерашка дахьийта письмо дувцаш хиннача собране совхоза механически мастерске болхлошеи механизаторашеи дош делар йиълагIча квартале 20 трактор тоа а еш совхоза еррига юрта боахама техника 23 февраль тIакхоачаш тоаяь яккха.

Дика вIаштIехьдаьхад техника тоаеш боахкача наьха балха хьалаш. Йоккхеи паргIатеи я совхоза механически мастерскеш. Укхаза я тайп-тайпара оатхалаш, узлаш, системаш тоаю цехаш. Цига латтача станоккий новкъосталца хьае а хIаьта тишъенначул тIехьагIа реставраци а яь меттаоттае а йиш йолаш я дукха тайп-тайпара чоалхане оатхалаш. ЙIайха я ерригача цехай помещенешка. Из бахьан долаш паргIатта болх беш ба берригa нах. Цу гIулакхо торо хулийт къахьегама овсарле дикка лакхъе.

Делкъийга хIама даа гаьна йоацаш йолча совхоза столове болх механизатораш а мастерске болхлой а.

Мукъача хана мастерске цIена уголоке шахматех, шашкех, доминох ловза, газеташ, журналаш деша йиш йолаш ба техника тоаеш боахка нах.

— Из торо йоллаше а сона наггахьа мара бIаргагац цIеча уголоке салоIаш багIа нах. Бахьан малагIа да аьлча, берригa шоай теркам техника ма-могга сихагIа тоаяра тIабахийтаб цар. Мукъайолча ханах а бизза пайда эца гIерт трактораш тоаеш боахкараш, — йоах совхоза керттерча инженера Ахмадов Увайса.

Болх чакхбаьлча дIайха хий а доагIаш долча душа кIал лувча йиш йолаш ба мастерске болхлой а механизатораш а.

Шоай балха хьалаш вIаштIехьдахарах совхоза кулгалхоша, специалисташа еча йоакхонга хьежжа дика болх а бу техника тоаеш боахкача наха. Цунна тешал ду цар къахьегама хьокхамаша. Иштта, соахка йиълагIча квартале 22 трактор тоайир мастерске болхлошеи механизаторашеи. Дог гIоздоаккхаш да, техника мел дика тоаяьй хьожача комиссе царна ерригашта лакха мах баь хинна хилар.

Уж толамаш доахаш къаьстта хьинаре дакъа лаьцар механизатораша Саидов Мохьмаде, Тесаев Сайдхьасана, Хамзаев Лечас, Адамов ГIазмохьмада, мастерске болхлоша токара Усманов Заурбека, вулканизатора а газосварщика а балхаш кхоачашдеш волча Идерзаев Насруде, моторaш тоадеча Абуязидов Мусас, кхычар. Балха нормаш юкъера лаьрхIача 150—160 процент кхоачаш ца еш ди дIадахийтац царех хIаране. Цудухьа лакха да царна доагIа алапеш а.

Ехачарна метта тIаоттае цIена оатхалаш йоацаш е къе йолаш, вай республика дерригача боахамашка санна, чIоагIа хало хьег «Джалка» совхоза техника тоаераша а. Цу хьакъехьа мехмастерске заведующе Кадатский Иван Федоровича йоах:

— ХIара шера дувца а дувц цу оатхалех, хIаьта хувцалуш хIама а дац. «Сельхозтехника» объединене кулгалхоша новкъостал дарга а ца хьежаш цхьайола тишъенна оатхалаш реставраци а еш шоаш меттаоттаю тха мастерске болхлоша. Къаьстта дика бу из болх Усманов Заурбека, Идерзаев Насруде. Цар реставраци а яь меттаоттаяь оатхал тешаме хул. ХIаьта трактораш, тIехьатосса инвентарь тоаеш тIаоттаеча оатхалех кIезигагIа яле 35 процент тха мастерске говзача болхлоша хьаю е тишъенначул тIехьагIа реставраци а еш меттаоттаю.

Делкъал тIехьагIа техника тоаяра механизаторашта новкъостал де дукха кагий нах баьхкар мастерске.

— Уж фу нах ба? — хьаьттача, совхоза керттерча инженера Ахмадов Увайса аьлар:

— Партеи правительстваи боккха теркам тIабохийт хIара шера юрта боахама болх бара керда специалисташ хьалкхебара. Цунна тешал ду Советски Союза берригача къахьегамхошка КПСС Централни Комитето яздаьча письмос а. Цу тIа, масала, аьнна да: «...Механизатор — хIанзарча юрта боахаме керттера фигура я. Цунна ховчох, профессиональни говзалах, опытах, из гIулакхага хьажарах дукхагIча даькъе тийша да колхозеи совхозеи балкаx юххера а хьахуллаш дар. ХIанз керттера лоархIам болаш гIулакх да шин сменагIа болх бара эшача механизаторий кадраш-ца боахамаш Iалашдар. Механизатораш тоъаш боацача моттигашка кхы тIа а уж кийчбелга вIаштIехьдаккха деза пайда эца беза уж Iомабара мел йолча ерригача формаехи методаехи — юртарча общеобразовательни юкъерча школаех, профессионально - технически училищаех, тайп-тайпарча курсаех. Из партеи правительстваси хьалхашка оттаду декхар дика кхетаду оаха. Цудухьа хIара шера бIъ бетта болх беш хулача курсашка кIезигагIа вале 25 механизатор кийчву тха совхозе. ХIанз укх мастерске техника тоае новкъостал де баьхкараш укх шера тха боахаме вIашагIъеххача механизаторий курсашка дешаш бола кагий нах ба. Техниках дукхагIа кулгаш дийттача дикагIа караерзаергъя цар шоаш хержа профессии. Теоретически юрта боахама техника классашка Iомаю цар, хIаьта практически — укхаза йовз.

ХIанз совхозе механизатораш кийчбара вIашагIъеххача курсашка дешаш ткъаь итт саг ва. Дика вIаштIехьдаьхад цар дешара хьалаш. Уж дешаш бола класс сийрда паргIата я. Пенашта тIа хьалтеха я хьокхама пособеш. Иштта, масала: трактора, комбайна двигателаш, топливни системаш, кхыдола доакъошин оатхалашин тIайола стендаш, плакаташ. Уж яьйтай укх шера Калиновски профтехучилищера.

Йоккха балха опыт йолаш ба курсашка хьехаш бола нах а. Уж ба: Ахмадов Увайс, Кадатский Иван, Идерзаев Насруди, кхыбараш.

Курсашка дешаш волча хIара сага 60 сом стипендии спецбарзкъаши лу.

Белгаллаккханза далаш «кхы а цхьа хIама. Соахкеи цул хьалхарчеи шерашка бIъ бетта мара дешацар наха курсашка. Укх шера ялх бетта дешаргда. Курсашка деша багIараштa цу гIулакх йиш хулийтаргья шоаш хьержа професси кIоаргагIа Iомае, дикагIа караерзае.

— Гурахьеи укх Iайи планагIа тоае еза еррига техника тха механизатораша 15 декабре тоаяь йоаккхаргхиларах шеко яц са, — аьлар Ахмадов Увайса.

Иштта, гота балхаш шиий ханнахьа дIадоладаран Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дузача денна толамца накъабахаран тIатеIIа кийчо еш ба совхоза къахьегамхой.

М. ХАМАТХАНОВ.

КЪОНАХЧАЛЕИ ПАТРИОТИЗМАИ ШКОЛА

ДОСААФ VIII Ерригсоюзни съезд

Вай социалистически Даьхен оборонии низ чIоагIбеча доагIаш дола дакъа лоац хIанз 50 шу дизача, Эскара, Авиацена, Флота гIо деча ший ЛоIамеча общества. Цу шерашка бIаьш миллионаш советски нах бахаб Герзаццарча Низий тешаме гIончеи кхоачами, къонахчали майрали, патриотизма школа а хинна дIаэттача ДОСААФ-е Езача юбилейца цхьан ханна нийсъеннай общества вахарера кхы цхьаькха событи а — 25 январе Йоккхача Кремлевски двореце хьайийллай ДОСААФ VIII Ерригсоюзни съезд. Оборонии общества организацеша Москве вайтав эзар совгIа делегат.

Президиуме — КПСС ЦК секретарь Я. П. Рябов, СССР оборона министра заместителаш, боккхий военачальникаш, КПСС ЦК бехктокхаме болхлой, гражданскии Сийлахь-боккхача Дай-мехкеи тIемий турпалаш, социалистически мехкий оборонно-спортивни организацей делегацей кулгалхой.

Делегаташи хьаьшашеи чIоагIа, дегаш гIоздаьнна а болаш сийлахьа президиум хержар КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латтача КПСС ЦК Политбюрох.

Ден повестка чIоагIъю: ДОСААФ Централни комитета отчетни доклад; ДОСААФ Централни ревизионни комиссе отчетни доклад; ДОСААФ централни органаш харжар.

«СССР ДОСААФ ЦК отчетни КПСС XXV съездо дIадийхарашка хьежжа оборонии общества организацешта хьалхашка этта аргIанара декхараш» яха доклад йир СССР ДОСААФ ЦК председатела кхоза Советски Союза Турпала авиаце маршала А. И. Покрышкина.

ДОСААФ VIII Ерригсоюзни съезд, аьлар А. И. Покрышкина, белгалъяьннача хана гулъеннай. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце кховткъа шу дузача шера чубеннаб вай мохк. ХIанз Коммунистически парте, дерригача советски халкъа гIулакхий чулоацам белгалбоаккхаш дола керттердар фуд аьлча, — из ба КПСС XXV съезда исторически решенеш кхоачашъяра тIаберзабаь хьинаре болх.

Машаре арахьара политика чакх а йоахаш, вай парте даим теркалду, реакционни империалистически низаш дIахо а сихдаь герзаш Iоадеш доаххилга. Цудухьа Советски паччахьалкхено, парте, цун Централни Комитето хадданза йоакхо ю вай Даьхен оборона хила йоагIача боараме лоаттаяра.

КПСС Централни Комитета практически гIулакхаш, парте XXV съездои КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленумои яь решенеш массане а цхьатарра къоабал а еш, ДОСААФ членаша хьинаре дакъа лоац коммунизм хьалъечеи мехка оборонии низ чIоагIбечеи.

1927 шера январе АВИАХИМеи оборона гIо деча Обществаи ларда тIа хьайир АВИАХИМ-о кхебаьраша хьаал хьалхагIа хиннар. ОСОВИАХИМ-о кхебаьраша хьахьекхад шоаш майреи говзеи тIемахой хилар. Царех дуккхачарна орденаши медалаши тийннай, хIаьта эзарнел совгIчарна Советски Союза Турпала сийлахьа цIи еннай. СССР оборона чIоагIъяра гIулакха толаме болх барах 1947 шера ЦIеча Байракха орден елар ОСОАВИАХИМ-а.

ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа а ший патриотически декхар дизза кхоачашду оборонии общества. Ше дегIаухача хIара этапе, парте указанеш кхоачаш а еш, цо ондо дакъа лоац лоархIаме общественни паччахьалкхени декхараш чакхдоахача.

Оборонии общества толамаш даха, дерригача халкъо къоабалъергйолаш хила вIаштIехьдаьннад КПСС Централни Комитето, моттигерча партийни органаша юкъарчал доацаш кулгал а деш. Тахан дуккхача наха дакъа лоацаш йола къахьегамхой оборонно-патриотически организаци а хинна дIаэттай из. 50 шера 80 миллион сагага дIакхаьчаб цунна юкъе дакъа лоацараш.

Партеи Советски паччахьалкхенои бехктокхаме декхар тIадиллад оборонии обществана — ДОСААФ членашта советски патриотизма уйлаш Даьхе лорае даим кийча хургболаши кхетам лулга. ДОСААФ членашта тIема-патриотически кхетам луча хьинаре дакъа лоац тIемеи къахьегамеи, вай Герзащарча Низийн оборонии обществаи ветеранаша.

ДОСААФ гIулакхашка лоархIаме моттиг дIалоац эскаре гIулакх де кагирхой кийчбаро, эскара доакъошкеи тIема кемаш тIеи гIулакх де идейни кхетам лакха болеи технически говзал йоккха йолеи кагий нах бохийтилга Iалашдаро, Оборонии общества, аьлар авиаце маршала, дикка доккха дакъа лоац халкъа боахама чIоагIагIа эша профессеш йола кадраш кийчъяра гIулакха а.

Юрташка технически всеобуч вIашагIйолла аьнна Коммунистически парте баьча тIахьехама жоп а луш, общества организацеша юрта боахама 2,8 миллион механизатор кийчваьв.

ИттлагIча пятилетке декхар оттаду общества системе 8,5 миллионал кIезигагIа боацаш массови технически профессеш йола специалисташ кийчбе. Къаьстта уйла тIаяхийта йоагIа транспортни средстваш водителаши, радиоспециалисташи, юрта боахама механизатораш кийчбара.

Комсомолацеи профсоюзашцеи цхьана оборонно-спортивни болх дIахо дегIабоалабелгеи дуккха кагирхой цунна юкъеозилгеи Iалашде, тIема - технически спорта лоархIамегIарча тайпашта советски спортсменаша дунеи тIа хьалхара моттигаш йоахилга вIаштIехьдаккха аьнна декхар оттадаьд Коммунистически парте ДОСААФ-а хьалхашка. ХIанз секцешкеи командашкеи, спортивно-технически клубашка Iомалуш 20 миллион совгIа саг ва. Лакхбеннаб «Къахьегамеи СССР оборонанеи кийча ва» яхача комплекса нормативаш дIаялара баха нах юкъеозара даькъера ДОСААФ лоархIам. Отчет еча юкъагIа кийчваьв 12 миллион совгIа спортсмен-разрядник.

Ши орден лелаеча Эскара, Авиацена, Флота гIо деча ший лоIамеча Ерригсоюзни обществa, аьлар А. И. Покрышкина ший къамаьл чакхдоалаш, сийленца кхоачашдергда шийна хьалхашка оттадаь декхараш, дIахо а ма-могга гIо дергда мехка оборонии низ чIоагIабаран Дай-мохк лорабе къахьегамхой кийчбаран.

Централни ревизионни комиссе отчетни доклад йир ДОСААФ Централни ревизионни комиссе председатела Г. В. Томилина.

Цул тIехьагIа докладаш ювца йолайир.

* * *

Съезде Ленина орден дIаелар Эскара, Авиацена, Флота гIо деча ший лоIамеча Ерригсоюзни обществана. Из деза совгIат деннад цунна мехка оборонно-массови болх дегIабоалабеча доккха дакъа лацарахи социалистически Дай-мохк лорабе къахьегамхой кийчбарахи.

Съезде къамаьл дир КПСС ЦК секретара Я. П. Рябова. КПСС ЦК Генеральни секретарагара новкъост Л. И. Брежневгара моаршал делар по съезда делегаташка, ДОСААФ члений ерригача 80 миллионни отрядага, цун цIерагIа ловца баькхар съезда балха тIа дика толам балар лоаш.

Оборонии общества шовзткъе итт шера хьабеначa наькъага тахан юха хьежача, белгалдаккхар Я. П. Рябова, бокъонца дог тийша а долаш ала йиш я, Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени шийх бенна тешам цо бизза лелабу аьнна.

Коммунистически партеи Советски правительстваи, аьлар Я. П. Рябова, лакха мах бу ДОСААФ-а карагIдувлача хIамай, шийна тIадехка бехктокхаме декхараш оборонии общества толаме кхоачашдара данза дарг мел доацар ду. КПСС Централни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительства цIерагIа цо деза совгIат дег тIара даькъала дийцар съезда делегатий, Эскара, Авиацена, Флота гIо деча дуккха миллионни общества берригача члений, ловца баьккхар царна чIоагIа унахцIена болаш бахари практически балха тIа дIахо толамаш дахари лоаш.

Цу совгIато, аьлар Я. П. Рябова, шеко йоацаш, кердa хьинар, керда низаш чудоссадергда шоана дукха безача вай Дай-мехка низ чIоагIбар духьа кхы а беркатегIа гIулакхаш чакхдахара.

Я. П. Рябова Iодийшар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ, гулбеннарашa дIаьхдаь детташ тIоараш а долаш Ленина орден дIаеллар Эскара, Авиацена, Флота гIо деча ший лоIамеча ерригсоюзни общества байракхах.

СССР ДОСААФ ЦК председатела авиаце маршала Л. И Покрышкина КПСС Централни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительствана дош делар, советски халкъа тIема-патриотически кхетам луча, социалистически Дай-мохк лорабе къахьегамхой кийчбеча ДОСААФ-о кхы а тIагIерттаи хьинарегIеи дакъа лоацаргхиларах.

СССР спорта заслуженни мастера Л. С. Леоновеи шоза Советски Союза Турпала М. Г. Гареевеи съезда трибунера чIоагIа баркал аьлар КПСС Централни Комитета, КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежневна, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Советски правительствана оборонии общества гIулакхий лакха мах барах.

ДОСААФ съезд дIахо болх беш я.

* * *

26 январе отчетни докладаш йийцачул тIехьагIа съездо тIайийцар йоагIаш йола резолюци, хержар кулгалдара органаш.

Съезда делегаташа тIайийцар КПСС Централни Комитетага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага, СССР Министрий Советага дохьийта письмо.

Съездо хержача ДОСААФ Централни Комитета Пленум хилар. ДОСААФ ЦК председателалла хержар кхоза Советски Союза Турпал авиаце маршал А. И. Покрышкин.

Цу тIехь съездо ший болх чакхбаьккхар.

(ТАСС).

ЯХЬА НИЗ

Кердача шера цIей шолхонца дар «Путь к коммунизму» яхача колхоза № 4 йолча шурий-товарни ферма хьайбаш леладераштa: декабрь бетта тIеххьара ди чакхдоалаш масанена а ховш дар паччахьалкхенга шура йоххара декхараш тIеххкхоачашдаьлга. Планал совгIа ехкай 247 тонн шура. Из да тIеххьарча шин бетта фермо планал совгIа шура йийхка хилар.

Котало яккхарах ферма хьайбаш леладераш даькъала бувцаш ловцаш доахаш дар, хIаьта колхоза парткоме цу хана кердача шера социалистически яхьа условеш увттаеш, котбаьннарашта моральни материальни поощрени яра гIулакхаш белгалдеш латтар. Дояркаша, скотникаша специалисташа цхьана шоай торонаш лоархIар шура дукхагIа яккхара. ХIаране кхетадора, пятилетка шоллагIча шера дер дукхагIа а дикагIа а хила дезилга.

Цу хана бера вепродуктора ша «КПСС Централни Комитето колхозхошка, совхозий болхлошка, механизаторашка, юрта боахама специалисташка, юрта материально - технически средстваш лоаттаеча промышленноста болхлошка, Советски Союза берригача къахьегамхошка яздаьча письмох» бола хоам. ШоллагIча дийнахьа партийни комитете КПСС ЦК письмо дешаш, де деза гIулакхаш, бетта, квартала, шера оттадергдола декхараш белгалдеш бар фермай берригa заведующеш, ветеринараш, зоотехникаш.

Массе оагIорахьара, чIоагIа уйла тIайохийтац дийцар письмо йиълагIча шурий-товарни ферме. Агитатор — ферма учетчик Покидко Петр Семеновича кхоачаш письмо Iодийша а валалехьа, ферма заведующе Махмуд Ахмедович Курсаева хьайбаш леладерашка «къамаьл дергдар малав» аьнна хьаьттача, цхьатарра массехк саг хьалгIеттар:

— Соахка январь бетта хIара денна 4100 килограмм шура йоахар вай, — йоахар ферме дикагIа йолча доярка Асангиреева Альбинас. — хIанз кIезигагIа яккхар эхь да вайна. Доакъараш, во а доацаш, вайга долаш да. Аз тIахьех хIара денна 4,5 тонн шура яха декхар тIазцара. Из вайга дулургдолаш да.

Асангиреевай тIахьехам хьаллаьцар дояркаша Малаева Белласа, Цамаева Салимата, фермерча кхыча дояркаша. ХIара денна 4500 килограмм шура яхеи 4200 килограмм паччахьалкхенга йохкеи декхар тIаэца аьнна баьча тIахьехама тIехьа кулгаш айдир массане а цхьатарра. Декхар, цу тайппара, закон санна чIоагI а денна дIаэттар, хIанз цхьанне а бокъо яц из юхадаккха, кхыметтел колхоза правлене а, хIана аьлча коллектив я из тIайийцар.

Сел «тIехъаьнна» дика а яц цу фермерча доханна рацион: декъача гIадамех яьккхача силоса 15 килограмм, сепажа 8 килограмм, концентрированни доакъарий 2 килограмм, ча — 4 килограмм. Кхы хIама яц. ХIаьта хьайбаш леладераша 860 Iаттагара шоаш дош деннача тайпара 4500 килограмм а ца йоаккхаш, 4700—4750 килограмм йоаккх шура, паччахьалкхенга 4200 килограмм а ца йохкаш 100—150 килограмм дукхагIа йохк. ХIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача йоаккха шура 5,5 килограмм. 3,6—3,7 процент хьоанал йолаш хул шура. Иззал шура моллагIа болча боахаме кхыметтел дикагIа долча ахкан бетташка а яхац.

Хьайбаш леладерий социалистически яхьа машин щий низ ма-кхоачча болх беш яр бийсанна 25 градусага а кохачаш цIаьхха шелал эттача хана. Фермана из новкъа яц, хIана аьлча доахан чудоахкаду отараш шоай ханнахьа бокъонца тоадаьв дIоахдаьв дар, цхьабакъда водокачкага лоаеннаяц из: турбаш гIора а яь, хий доацаш йисар ферма. Дикка кIезигъелар йоаха шура. Хьарсам чура кхахьа лаьрхIар хий. Болх дукхагIа IотIакхийтар Голубев Виталеи Дубинин Иванеи трактораштa: хIанз сенажали силосали совнагIа кхы а хий кхахьа а дезар цар. Цхьабакъда халонаш кодаеш цхьаккха а ваьар, хIаране кхетдора шу доладеннача хьалхарча деношке а денз декхараш юкъарIа диса тарлуш хилар. Хий дIоахделга вIаштIехьа а даькъа, дIайхача хи чу тувсар концентраташ, муж мелабора доахана. СовнагIа IотIакхийтта болх бар из а, цхьабакъда цхьаккха доярка латкъаш хьахазанзар Махмуд Ахмедовича.

Берригаш дикагIа болча дояркашка хьежар: Ассангиреева Альбинайга, Изотьева Валентинайга, Мамаева Беласага, Берчишвили Наташайга, Усмаева Салиматага. Соахка баьча балха итогашка хьежача, цар дикка тIеххкхоачашдаьд шоай хIаране декхараш, хIаьта хIанз царга хьежжа хила гIерташ, шоаш денна дош кхоачашдара царгара Iомалуш ба фермера вож дояркаш. Доакъарий рационах ах Iуйрийнеи вож ах сайрийнеи хьай чу тессача баьнабар скотникаш а, Ишта дац из Кузнецов Ивана, Амриев Махьмада, Евлоев Хоасбота, Бондарев Василе, Болигов Халита, Сазонов Петра, Бабенко Андрея. Шоашта хьахийца доакъарий рацион цар деннеи бийсаннеи дия даькъа йийкъа юлл хьай чу. Из болх халагIа ба, бале а, доахана юхе хIама ца юташ шоашта дIа мел дилла доакъар дия чакхдоакх.

Бакъдар ма-дарра дувцар дукха белгалдаккханза даргдац, доахан дикагIа кхабар духьа ферме гурахье а денз долла хIама вIаштIехьдаьккха хинна хилар. Масала, дика кийчъяь я силос. Декъача гIадамех яьккха силос бIарга ца гуш малав? Хетаргахьа мара силос ала йиш йолаш яц из. Коровнике хьаяхьача хана михо дIакхухь из машина тIара. ЙиълагIча фермера яр кхы тайпа я силос, декъача гIадамех яьккха яле а: чам болаш хьаж хоза йолаш. Цун къайле йоккха яц, силос йоллача хана тух техача хица чIоагIа дошадаьд гIадамаш.

ПланагIа шера 1504 тонн шура йохка езаш я ферма. ДекхарагIа — 1530 тонн. СовнагIа яккха лаьрхIар тоъал дукха шура я, декхар доккха да, хIаьта тхо вIашагIа къастача хана ферма заведующе Курсаев Махмуд Ахмедовича къайлагIа аьлар сога:

— Шура йохкара тIайийца декхар 90 тонн тIеххкхоачашдергда оаха. Дика коллектив я вIашагIкхийттар.

Редакце юха а кхаьча, е статья язъеш со вагIаш «Грозненский рабочий» тIара дийшар аз йиълагIча фермерча дояркана Асангиреева Альбинана «За трудовую доблесть» яха медаль еннай аьнна. Правительственни совгIаташ даха кийчбенна кхы а кIезига бац. Цудухьа хов сона, декхарел соагIа кхы а 90 тонн шура йохкаргйолгах ферма заведующи сел чIоагIа дог тийша хIана вар.

А. ЗИМАРИН.

Атеист

Закони ширача заман гIулакхаши

Дынах юхедиса гIулакхаш, мюридизм, сектантство. Ма дукха а ба дыно Iоаткъам барах даькъаза баьнна, берал деха, кхелаш харцахьа леста! Мел дукха нах ба дика специалисташ—инженераш, лораш, техникаш а хинна, обществана пайда душ бола нах а хинна дIаотта йиш а йолаш, ды лелабераша Iоаткъам барах сийрдача наькъа тIара дIа а леста, дын бIехача ушалийла баха?

Цу хаттарашта жоп дала атта дац, хIана аьлча къайлагIа боахк ды лелабераш — цхьаннеца а бокъо мича сийнай дына культашта боарам увттабеш дола вай законодательство телхаде. Цхьабакъда цар Iоаткъамах доала зулам хIаьта а бIарго йиш йолаш да.

Из бIаргаго йиш я мархий бетта школьникаш — мурдий-фанатикий бераш моцалла бос бахе хулаш хиларах, уж дешара шоай новкъостел тIехьабусаш, хIаьта цхьабараш, шоай дьша аларах дешар дIа а кхоссе, ца дешаш бусаш хиларах.

Из бIаргаго йиш я школера чубоагIача наькъагIа дай эгIазбахар кхераш цар пионерски галстукаш лечкъаеш, комсомольски значокаш Iойоахаш хиларах. Из бIаргаго йиш я къайлагIа мурдаш гулбеннача кхувсалуча зикар дерашта бIарахьежача хана сиптIара даьлча санна берий детталуча бIаргех.

Город Назране яхача, 9 классерча дешархочо Амирханова Мусий IайнаIас газета редакцегара дех вахара нийса никъ харжара шийна новкъостал дар. Мурд-фанатик волча цун дас мукъа йитац из, комсомоле яхийтац, комсомольски значок цуйнах лечкъа ца йича ялац. Деша мукъа лац — Iадатийи шарИIатей IаьдалагIа мегаш мичад кхаьсаго дешар. Цу тайпара масалаш дуккха а доаладе йиш яр.

Малаш ба уж, вай общество дегIаяра новкъарле еш бола, наьха кхелаш йохаеш бола нах? Город Назране ваха Шаулиев Зоврбика Асхьаб районерча а цун доазонел арахьарча а дуккханещта вовзаш ва. Из вовз Iадатийи шарИIатей законаш дизза кхоачаш а деш вахаш вола «цIена бусалба саг» хиларах тарра. КъорIа маIан ду, цу тIара хьехамаш ду цо наха, ше шийх ваь молла ва из. Из вовз кхетадеш доапача, дынах тешараша низ болаш лоархIача, Iарбийчарна тара долча алапашцеи хьаракашцеи язъяь каьхата чIегилгаш йохкаш из хиларах а. Цар тIа яздаьр «кхоачаш хулаш» да уж каьхатилгаш шийца леладеш хилча, цар сесага юха тIаволавергва харцахьа ваьнна мар, лазарех лорадергда бераш, хьалхагIа ше хиннача тайпара унахцIена ва ваь дIаоттавергва саг.

Дынах тешараша, 5—10 сом а лайя, гIад а бахе эц уж, тIаккха нюаш вонах лорабергба, унахцIена хургба аьнна хет царна. ТIаккха хеталу, Шаулиевх-м хIанз лор хинна ма-ваьннавий аьнна, хIаьта нийсагIа аьлча — хьежа саг. ХIаьта цул совгIа, молла хиларах тарра, дынах тешарашта хьехам телаш а ва къорIо. Iадаташа, шарИIато яхар дизза кхоачашдайтар духьа.

ТIаккха кхы фу хов наха Шаулиевх? Наха хой-хьогI, селлара чIоагIа даьлах кхераш, даим дын хьехам беш волча цун шийша воI довнаш леладарахи къовл дарахи советски законагIа суд а яь чувелла воаллилга? БокъонагIа ца доагIар а даь, цо ший несийгара бер дIадаьккхалга хой-хьогI? Бакъдар аьлча, кхы цо даь харцахьара хIама дац—судо цунна ма кхоачадаьдий из бер. Вешта советски судо-м кхоачадаьдац, г. Назране бовзаш болча Харонев Махьмадеи, Пугоев Махьмадеи яьча «кхело» кхоачадаьд.

Шаулиев вIалла шек а вац ше берага наьнаца къамаьл ца дайтарах. Цунна фу бала ба наьна дега? Мичча бесса дале а, бусалба дыно яхар дича валаций из? Цун даьга — судахочоа пхьарч эрах 15 ди-бийса чувоаллаш даьккхача, город Новосибирске харцахьа лелярах чувоаллаш 3 шу даьккхача, наха дов дарах хIанз 13 шу 9 бутти чувоаллаш доаккхаш воаллача Шаулиев Мувсайта хьежжа йиIиг хьалкхее дага хургва-кх из? Цун бала мичаб Асхьаба-м, — Мувсас да лоархIаш, Iадаташей шарИIатон яхараш кхоачашдеш хилча.

Шийи виIий йоI 7 шера кхычахьа ваха дIавахийта цун даь воша Хизар морг хилийта безам хургба цун?

Наха хой-хьогI, шийшоллагIа нус а цо цIагIара эккха а яь, хIамаш дIа а ца луш лелаелга? Сендухьа? Лоаца пхьеш дола кочи хIанзара прическей цунга ца лелайитача Шаулиева яхар де туташ из ца хинадаь. Хизара аьннад цунга (Т. А. Шаниевас — Шаулиев Асхьаба несас—язъяьча заявлене тIара), «нагахьа санна Iайха са дас аьннар дергдеце, къорIа Iомадергдеце — дIаяле дIагIо».

Асхьаба фу бала ба шийшоллагIа воI а зуламхо хилара, нагахьа санна цо ший да лоархIаш, ширача замах юхедиса зуламе гIулакхаш кхоачашдеш хилча?

Укх мугIараша дынах тешарашта новкъостал де мег, цар лоархIаш вола «молла», «хьежа саг», «цIена бусалба саг» аллахIах тешаш бола нах буаш воалла шарлатана оапаш бувцарги, ахчал дезагIа цхьаккха хIама ца хеташ вола саг хилар кхетадара.

ХIаьта иззаморгаш районе кIезига бац. Iаьдала моттигерча органаша, общественносто дикагIа теркалле деза дын культех дола законодательство даим телхадеш къайлагIа мурдаш гул а беш кхетаченаш еш болча шоай шоаех моллаш баьрийи мурдий тхьамадайа «гIулакхаш», хIаьта уж керте латтача мурдаша шоай зуламе гIулакхаш качдехк бераштa, цар кхелаш йохаю.

А. КОВАЛЕВ.

Моллах дола кицаш

ГIалгIайдараш

Из ламаз яха хIама тIа ма эцалахь, из марха-м бутт баьлча чакхдоал.

Мецачо молла дуIага ладийгIадац.

Молла сагIа делча, йилбазо зурма лекхай.

Молла ше виза ваьттIача а, дуача хIаман чам миштаб хьажа гIийртав.

Молла шийна хIама елча, жIалена а даьккхад жай.

Хьакхий хурск яа дог эттача молла яьхад: «Iа» виз — загI» яхе а. да налца воаллалва са, хьо лийга бIийг-м еце!»

Цхьан мархий беттал кхо мовлата бутт лургба моллас.

Кхыча къамийдараш

Енна хIама уллача къайг хул, венна саг волча молла хул.

«Хвада» яхилга моллана довз, «дIаэца» яхилга кхетош вац.

ЦIепача хи тIара а тIоа эцаргбар моллас.

Молла вахаш йола юрт — доастама юрт, иллиалархо вахашъяр — майра юрт.

Уст барст доакъар дика хилча, молла варст бовраш дукха хилча.

Молла яхачунга ладувгIа, бакъда, молла дер ма де.

Молла волча хьай мотт хьайга кхаба.

Молла чоалба кIай ялс а цун чухье Iаьржа я.

Киса даьсса дале молла волча ма ахалахь.

Хьашт долла хьарам кхача баа моллана мукъа корортба ший жайнаш тIара.

Говза пхьараш бола халкъ зизах тоалу; моллас доал ду халкъ хIалак хул.

Хьовла бIаргадайча къорIа дицденнад моллана.

Ахчах-м, молла меттел, дерригa шарIат а эцаргда Iа.

КЕРДА САКХЕТАМ КОТБУВЛ

Къайле яц дынах тешаш бола нах городечул юрта дуккхагIа нийслуш хилар. Цудухьа юрта вахаш вола хьехархо, лор, кхывола интеллигент къаьстта деккарийла ва бахача наха атеистически кхетам бала. Из аттачарех гIулакх дац. Хови ма-дий дына хьехамо тувлабаь нах тIехьабиса, баьде, Iаламеи обществан явленеш, царна юкъера бувзамаш ца довзаш хилар.

Из бахьан долаш цу наха беш бола атеистически кхетам уж эгIазгIоргбоацача, аьннар цар дIаэцаргдолча тайпара бе беза. Цунца дувзаденна юрта болх бергбола специалисташ кийчбеча дешара заведенешка къаьстта боккха теркам тIабохийт царна атеистически кхетам балара. Царех цаI я Грозненски медицински училище а.

Цига деша багIарех дуккха а дукхагIбараш юрташкара баьхка ба. Царна юкъе нийслу цIагIа шоашта даси панаси беш хинна дына кхетам бола кагирхой а.

— Цкъа биологе урок луш со йоаллаш аз беча атеистически хьехама гуччахьа духьал яьлар сона цхьа нохчий йоI, — яхаш дувц цу училища атеистически совета председатела, генетикаи биологеи преподавателa Немзер Клара Айзиковнас. — ЭгIазъяха дувцар цо. Цунна новкъа хургдола дош а ца оалаш, ладийгIар аз йоIага, шийна хетар аьнна из яллалца. ТIаккха саббарагIа къамаьл дир цунца. Цул тIехьагIа шийцца кхетама болх бир, атеистически уйла йолча дешархошта тIадиллар цу йиIий харц сакхетам бохабергбола гIулакхаш делга — къамаьлаш, дыно яхар харцхилар гучадоаха бакъдараш дувцилга. Дукха къахьега дийзар цунца.

Кхы а халагIа хул тхона, — дувц дIахо Клара Айзиковнас, — атеистически хьехам беча хана цхьаккха а духьал хIама а ца оалаш, Iадда а Iеш, дагахьа дынах тешаш болча кагирхошта кхетам бала. Уж тайпа дешархой гучабоах оаха анкетага гIолла. Цу тIа оттаду дешархоша жоп дала деза хаттараш: дынах тешаш вий хьо? Ламаз де хой хьона? Шун цIагIа малав дынах тешаш? МалагIа атеистически книжка дийшад Iа? кхыдараш а. Анкета тIа жопаш яздаьчун ший цIии тайпан цIии язъе езац, бакъда ше юкъеводача группа номер йилла еза цо. Из ду оаха кагирхошка, ца а кхераш, шоашта хетар хьаалийтара. Цул тIехьагIа хIара дешархочунца къаьст-къаьста къамаьл а деш гучабоах дынах тешараш, царца къаьстта атеистически болх бу, дIакхетабу медицинеи дына хьехами цхьана хила йиш йоацаш хиларах.

Иштта бола дешархой училище дукхагIа общественни вахара юкъеоз, царна де тIадул тайп-тайпара гIулакхаш.

Дына духьалара хьехам беча гIулакхех цаI да дына деза денош: мархаш доаста дп, гIурба, мовлат тIаккхача гаргагIертача, уж дIадовзийташ беш бола кхетама болх белга. Масала, мархаш хьадалар, царех къахьегамхой унахцIенонна а производстве болх беча а доала зулам дIадовзийт. Из ду кераста дына пасха оалача мархий хьакъехьа а. Дыноош, шоаш тайп-тайпара дале а, идейни чулоацам цаI болаш хилар, цар массане а харц хьехам беш хилар дIадовзийт.

ХIара группе къаьст-къаьста атеистически занятеш хул. Дешархоша язъю дына духьалара рефераташ, уж еш, цул тIехьагIа ювц. Масала, дешархоша Ялхароевас «Ислами из НохчГIалгIайчене кхачари». Авторхановас «Ислама обрядаши деза деноши», Сатуевас «Фуд ислам яхар», Мальсаговас «Ислами кхалсагаl», Мусаевас «Ислам хьадалар» яха рефераташ язйир.

«Ислами кхалсаги» яхача ший реферата тIа дешархочо Исхаджиева Хаврас йоах: «Iадатон шарИIатон шоаш хьахикнача хана деиз боаржолаш техад кхалсага. Маьра лей яьй цох.

Царех цхьадола хIамаш хIанз а дIадаланза да вайна юкъера. Цар маIача сага нийса дIаоттийтац кхалсаг, юхаувз из хьаькъала дегIайоагIилга. Уж ши-шегIа дIадаргдац. Уж дIадахара тIехьа къоасам лоаттабе беза, эггара хьалха кхалнаха шоаш а лоаттабеш».

Иштта я бусалба дынах йола Исхаджиева Хаврай уйлаш, иштта я дуккха а дукхагIа болча кхайнаьха уйлаш а.

Атеистически совето арадоахача «Атеист» яхача пенгазета тIеи «Атеиста календара тIеи» вазду дунен тIа цIи хезача Iилмахоша, философаша, писателаша дынах аьннараш, училища преподавателаша, дешархоша дувц дынах шоашта хетараш, дыно деш дола хьехамаш харц хилар хьахьокхаш дола масалаш кхувл.

Училище арадоах «Iилмел дын» яха доккха альбом. Цу тIа да ди тохарах, тIоа сагарах, айпе бер дарах, Iаламе хулача кхыча хIамаех Iилмахои дынои дувцараш.

Долаш да укхаза боккха атеистически кхетам луш дола «Медицинеи дын» яха стендаш а.

Дыно деш дола хьехамаш харцдеш «Коммунизми дын», «Психика къайлагIарча явленеех» яха а кхыйола а конференцеш, чакхйоах.

Истори хьехача Кривенко Амалия Сергеевнаси Неклюдова Александра Ивановнаси шоай урокаш тIа дешархошта лу классовой позицеш тIара, марксистско-ленински идеяшкара боагIа атеистически кхетам, интернациональнии патриотически кхетамца айхха бувза а бувзаш. Советски заман массе а этапашка дукхача къамех болча советски наха цхьана дIа а айтта моастагIашта духьал даь тIемаш, цхьана къахьегаш хьаяь социализма гIишлош ювц.

Дешархошта материалистически кхетам луш хьех шоай урокаш химе, физика, физиологе преподавателаша Митрофанова Фанина Павловнас, Золенко Лариса Михайловнас, Коробченко Лидия Васильевнас.

Атеистически совета председатела Немзер Клара Айзиковнаси Iилма атеизма кабинета преподавателa Качан Александра Ильиничнаси боккха теркам тIабохийт хургболча медицински болхлошта атеистически кхетам балара, наха юкъе из болх бара уж кийчбара. Уж практике болча ханнехье а дIаболабайт царга атеистически кхетам балара болх. Масала, шоаш язъяьча рефератех пайда а эцаш, шоаш практике болаш дешархоша Дадаева Зинас, Хаджиева Умишас, Абдулкаримова Кулсума, Багаева Раяс, кхычар атеистически беседаш йир унахошта а бахача наха а.

Училища радиоузле гIолла дешархошта ю атеистически беседаш, лекцеш, хIаьта библиотеке массаза а йолаш я атеистически литература выставка.

Общежите дешархошта атеистически кхетам луш беча балха ше хьалхле лелаю Клара Айзиковнас, цига тайп-тайпара темаш йола диспуташ, беседаш ю.

Училища дирекце, партийни, комсомольски организацеша боккха теркам тIабохийт медицински болхлой атеисташ хургболаш кийчбара, цу хьакъехьа хаддаьза лостам тел, тIахьожам а лоаттабу.

Ю. ЮСУПОВ.

СУРТА ТIА: К. А. Немзер атеиста уголока хьалхашка вIашагIкхийттача дешархошца беседа еш я.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТХА КЛУБА БАЛХАХ

КхоалагIа шу да Гудермесски культура отделе «Атеист» яхача клубо болх бу. Дына духьала лоаттабеча къовсаме йоккха кос гIортилга я из. Цун балха лоархIаметIдар фуд аьлча, из да сага сакхетам лакхбе, общественно-политически балха из юкъеоза цо новкъостал деш хилар. Клуба болхлоша художественни самодеятельносте, цIи хезача нахаца чакхйоахача сайренашка дакъа лаца юкъеувз кагирхой.

Клуба балха кулгалдер а лостам телар а Грозненски культпросветучилища чакхъяьккха Небогина Людмила я. Клуба болх цо тIаберзабаьб йоккхагIа йолча ноахаленах вайна юхедисачох дикагIдар хьаэца, новкъостал дергдолча, юртарча наьха вахар, керда советски обрядаши цIейши кагирхошка дикагIа хьалланийта торо лургйолча тайпара салоIам вIаштIехьбаккхара кердача формаех пайда эцара.

Укх шера 118-за районa ерригача совхозашка, колхозашка концертни программаца хиннай «Атеист» яха клуб. Энгель-юрта, Суворов-юрта, Герзеле, Ишхой-юрта, Кади-юрта бахача наха теркам тIабохийташ ладийгIар «КъорIа — Iилман ийсача сакхетамеи суз хьалхашна». «Дикачоа тIехьа бий - те ды?» «Ды—халкъашта юкъерча доттагIала моастагIа». «ШарИIатахи Iадатахи доала зулам» яхача клуба лектораша йийшача лекцешка.

Цул совгIа клуба доакъашхоша дына духьаларча темаех тематически сайренаш, устни журналаш чакхдоах. Иштта Герзель яхача юрта сайре йир укх темах: «Вахара да даьла вац, саг ва». ХIаьта «Новогрозненский» винсовхоза болхлой болча «Сакхетам дына духьала» яха сайре йир.

«Фу Iомаду къорIас?» яха сайре Азамат-юрта еш драматически кружока доакъашхоша массехк сиена оттайир дына гIулакхаш леладерий юхь бокъонца гучайоаккхаш, цар сутарал, къизал, цIаьрматал хьахьокхаш.

Хан-ханнахьа арадувл «Атеист» яхача клуба пенгазет. Вай коммунистически морала принципаш телхаеш района вахаре нийслуш дола ийрча гIулакхаш дувп цу тIа.

Тха автоклубо иштта хьинаре дакъа лаьцар «Дружба» яхача шоллагIча отделене, «Кошкельдинский» яхачеи «Восточный» яхачеи совхозий комсаш кхеераш. «Дружба» яхача колхоза механизатораш болча хиннача агитпоезде. Агитпоездаца яр районни потребительски общества автолавка, горбыткомбинатеи медицински службаш. Къахьегамхошта хьалхашка медицински темаех лекцеш йийшар № 1 йолча городской больница лора С. Шандова. «XX-гIча бIаьшерен нах да вай» яха беседа йир районни культура Шеи инструктора М. Сайханова. Кхаш леладерашта юкъе кIезига хиланзар шахматехи шашкаехи хиннача яхьашка дакъа лаца безам бараш.

Къаьстта дезаделар къахьегамхошта концертмейстера Абдукаримов Ильяса кулгал а деш тха агитбригадо даьха иллеш, дань халхараш.

ДIахо йодача хана «Атеист» клуба болхлоша шоашта хьалхашка декхараш увттаду дына духьалара болх хьинарегIеи чулоацам болашагIеи лелабе, наха коммунистически кхетам балара ерригача балха формаех пайда эца.

С. БОЛДЫРКОВА,
Гудермесски горисполкома культура отдела инспектор.

ОБЩЕСТВЕННОСТА НИЗ

Алхан-Калински юрта Совета исполкоме вIашагIъеллача дына культаех дола законодательство кхоачашдара тIахьожам лоаттабеча комиссе касткаста дувц ший заседанешка КПСС обкома X пленума решенеща дувзаденна дешаш. Цу комиссена керте латт депутат Тепсуркаев Лечи.

Юртарча депутаташа Хадизов Вахас — «Ермоловский» совхоза цхьоалагIча кхаш леладеча бригада кулгалхочо, Даудкераев Махьмада — совхоза мастера-наладчика, Исаев Махьмада — Ермоловска ДОК-а охрана начальника, Асхабанов Лечас — юкъерча школа директора къаьст-къаьстачарна санна уж вIашагIбетташ а дынах доалача зенах лаьца беседаш ю.

Юрта Совета исполкомо а цун депутаташа а шерра боаржабу атеистически болх мархий бутт хьаэттача. Белгалдаккха доагIа шерагара шерага наьха цу обрядацара безам кIезиглуш хилар. Из бакъду цу деношка хьалха санна бераш дешарах доахаш ца хиларо а.

Массехк шу хьалха Веденски районе Кунта-хьажий нана дIаеллача, кхыйола «еза» моттигаш йолча вIашагIкхийте дукха нах ухар юртара. Из дош дуккхаза дийцар комиссе заседанешка, бахача наьха сходашка. ХIанз дуккхабараш дIакхийттаб шейхаш ба яхарий вахарех дувцача фаьлгех.

Бакъда, къайлагIа хинна а дына законодательство телхадеш моттигаш хилац ала валац со. Цунга кхачара кхы а дукха болх бе безаргба, керттердар уж тайпа харц гIулакхаш гучадаьлча депутаташ, ерригa общественность оаргагIйоалаши де доагIар деши хилар бахьан долаш дына Iоткъама нах кIалхарбахара эша хьалаш хьакхоллаш хилар да.

Я. ЦУЕВ,
тха штате воаца корреспондент.

Сийлахь-боккхача наха дынах лаьца

«Ды халкъа дола дохьаж да».

К. МАРКС.

«Наха кхетадеш доацачеи карадерзаде цар низ дIа ца кхоачачеи Iаламцарча хIамаша хьахулийт доацарех нах тешаш хилар».

Г. ПЛЕХАНОВ.

«Кхерам тIалаттача хана мара доацарех тешаш хилац саг».

Б. СПИНОЗА.

«Истори довзаш волчоа кхета хала хургдац халкъий дика гIулакхаш уж доацарех дукхагIа тешаш хиларга хьежжа эшалуш хиларах».

К. ГЕЛЬВЕЦИЙ.

«Доацарех дувцача фаьлгех Iилмана котдала ца мегача из хIалакхду цо. ВIаши духьала латтача цу шин низа юкъе даим машар боацаш къовсам латт».

Э. РЕНАН.

«Теологически ларда тIарча моллагIча дынца, — хIаьта вай гIулакх даим цу тайпара маIан долча дынца мара мича хул, — дувзаденна да доацарех тешилга; хIаьта доацарех тешарца хьахул къизал, саг ца везар».

Л. ФЕЙЕРБАХ.

«Даьла ды яхача дешашка сона гу боадо, Iаьржа бийса, зIанараш, шодарчаш».

В. БЕЛИНСКИЙ.

«Ды тарлуш бац вай уйлашца, вай оамалашцеи иразацеи».

А. ПУШКИН.

«Даьла наха шоаш хьадагалаьца ва... саго наха беш бола Iоткъам чIоагIбар духьа, хIаьта из сага-доалахочун мара эшаш а вац».

М. ГОРЬКИЙ.

Адама аьрда оагIорахьарча пIендах...

Сийлахь - йоккха Октябрьски революци хинна укх шера 60 шу доал. Цхьан саго вахаш йоаккха ха мара из еце а Советски Iаьдал латтача шерашка саг цецвоаккхаш йола эргалонаш хиннай нохч-гIалгIай халкъа вахаре. Коммунистически сакхетам бола керда нах хьалкхийнаб. Из дерригa вай мехка ленински къаман политика деррагIа кхоачашъеш хиларах хьахинна хIама да.

Кердача вахара гIулакхаша чIоагIа аьттув балийтаб ширдаьнача шарИIатеи Iадатийи Iаьдалех, обрядех нах мукъабахара даькъе. Цу гIулакха тIаерзаяь йола процесс вай вахар ше санна мара юхасоцае йиш йоацаш йолга кхетадеш ба вайна юкъера дукхагIбараш. Бакъда, из кхетаде дагIац из гIулакх ши-шегIа кхоачашхулаши цхьанне духьале на еш чакхдоаккхаш да аьнна.

Дынах тешараш цIенбенна дIабаьлча шоашта де хIама хургдоацилга дика кхетадеш болча бусалба дына керте латтараша: моллаша, мурдий тхьамадаша шоай низи хьинарий дIакховчар ду нах дынцара хьа ца къастийта гIерташ. Из дара царна бе-башха е хетац цхьаккха хIама: хаоне, кIил, оапаш.

Къаьстта чIоагIа къахьег цар кагирхошта дына сакхетами гIулакхаши качдехка гIерташ. Из дара даим хьалхьебу цхьабола лоха сакхетам бола боккхагIбараш. Даим хьалхадоах дына Iаьдалаш нохч-гIалгIай халкъа къаман Iаьдалаш да, уж дIадоале дерригa къам а доханргда яхаш.

Хьаэцаргда вай цхьа масал. Ши шу хьалха Евлоевца вIашагIлийтачул тIехьагIа ший цIагIара топ хьаэца дагахьа мотоцикл хехка хьавоагIаш хинна Къаским Юртара Яндиев тIакIалтIар а цiккха веннав. Назрановски халкъа судо из дош дийцача Евлоев Яхьья бехке воацилга хьагучадаьккхар.

Бакъда, цох кхоачам хеташ бацар ЯндиевгIар, цар ЕвлоевгIарга пхьа дIахьийнаб. Бахьан—молла лоархIача Картоев Ахьмада аьнна дешаш: «ШарИIатага диллача ЕвлоевгIар бехке ба из саг валарах». Цул тIехьагIа МагIалбикерча базар тIа, шовзткъа саг тIехьа а волаш къорIа тIа дув бийь из саг шоай бехкагIа венна ма вац, аьнна. Цох а дош хиланзар, молла аьнна дош дохаде маганзар къорIана а.

Дерригa хьувзадер фуд аьлча, из да дош кхелага а кхачийта ший бехкагIа веннача сагах цун дай алсамо ахча дакхха гIертилга. ТIаккха дикаи тIа кхоачаргдий гIулакх цхьан оагIоно цу тайпара тIагIертамаш деш хилча? Кхоачаргдац. Сона хетачох, ЯндиевгIар юхатоха а уж бехктокхаме оза а декхарийла я административни органаш. Судо аьннар теркал а ца деш, цар бехке боацача наха кхерам тIатувсаш хилча хIаьта а.

Нагахьа санна моллаши дийша нахи шоай шарИIатаца цхьана наьха хIама хьалдаккхара оарцагIбаьнна хьувзаш баларe бахьан доацаш хьалхьеду дов дужаде оттаргбар уж, харц вар дIакхета а веш. ХIаьта цар леладер шарИIатах шоашта бола аьттув лехилга да. Декъа гопахьа кхеста къайгаш санна гIадбахе корзагIбовл уж наха доккха зулам хиннадале а из къоастаде бокъо шоашка кхаьчача. ХIаьта из сомделча, дIаьхделча цу юкъе лелача шоай гIулакх кхы в айделча санна хет царна, хIана аьлча дукхагIа машинашца дIа-юха ххувлаш наьха сискалаш юргья, хIаьта тоама дIа-юха лур доккхагIа ме хул царна дожар а алсамагIа хургда.

Цар яхачох, уж Мухьмада пайхамара белгалбаьха нах ба, хIаьта цар моллагIа воларах далла царна гешт дергдолаш а да. Цудухьа хила мег-кх цар вахара гIулакхаш сел бIеха!?

Массехк шу хьалха ТIой-Юртарча мурдо Гадиев Мухтара шии беша юкъе доазув къоастадеш ягIа корсам къайса ший нанас ваь воша молла хинна ИбраьхIам вийра.

Цох судо теха ха а яьккха ше цIавеча, юха ший вещий дезала герзаца чу а хьийдда, шин сага човнаш яьй цо, цу даькъе ворхI шу дьинача кIаьнка а еш.

Сийлахь - боккха Дай-мехка тIом лаьттача бирсача шерашка, дерригa халкъаш вIаши кхота а денна, къизача моастагIа духьал лаьттача хана цу юртарча хьал долча мурда Дзауров Умахана дагалаьтта уйлаш мехка юкъара гIулакх дагадоагIача хиннаяц. Цо шоай юртарча ХьалжIал молла тIа а ваха дийхад: «КIал ма-виталахьа со, нахага дIакхайкадаьд аз, нагахьа санна соца къовсавеннача воккхача сага Арчаков Къуберда беш ца оахе кхалсага кортали сайна тIатулларгда аьнна».

Молла кIезига уйла а я аьннад цунга: «Бийсана ала дIа а тессе, Iурре хьо лаьтта аха волалой, шарИIато яхачох, хьо бакъхургва». Iуйрийца цу беша вийра ши саг: Умахана воIи цу лаьттан бокъонца вола да Къуберди.

Цу дийнахьа цига нийсвалариа ше ма-дарра бIаргадайра сона из къиза сурт. Гонахьа латташ кхалнаькха цIогIарчи белхами бар. Шаккхе а саг веннача кодаме хилар из молла, кхы хIаман шек воацаш, ший гийг хьаьха дIа а вахар. ХIанз а тIехьа сона санна дукхачарна а дагадоагIа из дов, молла беннача хьехамах даьнна «беркат».

Иштта, да йиш йоацаш хIама да саг йоалаври-яхари санна дола гIулакхаш шоай лоIамагIа нувв тилла Iалама нах леладе гIертилга а. Саг енача коа ловзар латта дезача метте шоай вIаштIехьдаьлча зикар де е назам яккха отт уж ХIаьта къонабараш цар лоIамагIа бисача белабенна безаме вIашн бIарахьажа а йиш йолаш хилац.

ТIаккха кагий нах болча хана шоаш фу деш хиннаб уж?! Даьра хиннаб гIаьлий оззаш, къаракъ молаш, къоали тийша болхи беш. ХIанз даьла лай да тхо, яхаш хьувзачарна юкъе сона кIезига бовзац цу тайпара бараш.

Цар могаду кхалсагах урдув лулга, ший лоIамагIа йоацаш кхалсаг маьре йохийтилга, кхувш йоагIа йиIигаш дешарах йоахилга. Уж духьала ба кхыча къаман сагаца вахар дувзара. Къаьстта чIоагIа могаду дыно кхалсага бокъонаш Iотеlаелга. Цар яхачох, кхалсаг Адама пайхамара аьрда оагIорарча пIендарах яь я. ТIаккха сатувса доагIий цунгара бакъахьара гIулакхаш дуврга, аьнна?

Лакхе вай мел дийнача хIамаша чIоагIа новкъарле ю вай вахара, цудухьа кIаьд ца луш болх бе беза дына керте латтарий харц гIулакхаш аха дIадовзийтара, уж боагIача тайпара юха а тохаш.

К. АРСАМАКОВ,
«Малгобекнефть» НГДУ жилищно - коммунальни контора слесарь.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизарга

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕНЕ—КАРЕЛЬСКИ АССР ДЕНОШ

МИШИН Олег

КIАРЦХАЛ ДОЛА АЬШКА-САЬРГ

Ха-зама яьнай
тIеххьар тIом сеца.
Саувзаш, бенза из вIехал ю,
Зизаша кхаьлача
лаьтта хьаьрча,
Хьадувцаш ул из тIемо
даь ео.

ГIо дакха воаца уж
зизаш лозош,
Шей дохьаш доалла
овраш цо Iетт.
Оалхазар досс,
цех бIа а кхоаьош,
Кхы моттиг лаха сиха
хьалеIотт.

КIаьнк удар баь тIа,
бе зизаш доахкаш,
Ког лаьце саьрго
из лаьттах тох.
Лозавир цо из,
бIаьхха мухь боаккхаш,
Когашка ета зизай курс йох.

Баьцаца тхирца товш да
вай лаьтта,
Дицлургдац вайна цук
даьга чIор.
Саьргаша цIаькха
дехкаргдац лаьтта!
Вайна лов даим из гIоза гар.

КОСТИН Иван

К А Р Е Л И

Карели, кулгий хьоднал,
Дегай йIовхал йоал хьа сих.
Карели, лех аз хьана
Эгтар дикагI йола стих.

Хьа аренаш, хьунеш тохкаш
Со кIезига лийнневац:
ТIаьш, гIишлонаш, шера
наькъаш, —
Цар чот яь а со вергвац.

ЦIермашина хьийдда йодар,
Массаз санна накъа бувзь:
Хьа баьццара ховха дувхар,
Iемаш, цIенош духьальухI

Берий хана, аз, цецвулаш,
Дицлургдоацаш Iомадаьд
Хьа оамалаш, зовне
рунаш, —
Уж са дег чу даим латт.

Сов масса из катар хехкаш,
Дай-мехка аз гув тийсаб,
Наьнага мо, дIа ца къехкаш,
Хьога дог сай довзийтад.

Хьо бердашца уетт цхьа
тайна,
Дешеш доаца селаIад.
Iа еш хилча, ю аз гIайгIа,
Хьо гIозъяьлча, вода гIад.

Сигал гIолла ва со водаш,
Аренаш я тоаль, гой.
Хийтар соне даь-дай
бIарган.
Дег чу хьежаш санна сай.

Хьуна петараш тIа гIолла,
Хиш тIа гIолла со дIаух,
Гуш да Iамарч къегаш кIала,
ТалгIенашца — ловзаш мух.

Уетт са дег чу, цIий мо
яржаш,
Олонец е Видлица)
Кхоане гуш мо хьеж са
бIаргаш,
Царна хьегур — гIа дицдаь.

Дайна дIадаргда дош
доацар.
Цхьабакъда, дог тешаш да:
Дага яттар хургда кхоачаш,
Са мел тессар хьахургда.

* * *

Сабераерча дийнах ваьккха
Се висача, о, са нана! —
ЦIогIа тохаргдар аз акха,
Боккха бала беча санна.

Укх когаш тIа кIалар лаьтта
ДIадахача санна гIийла
Хургдар вахар,
Бо мо латта
Вусаргвар со, еха уйла.

Духьал ух шо массаз сона,
ЦIаькха къалуш йоаца
дийкхаш
Чкъаьрий лувце цкарел
санна,

Рейо ТАКАЛА

Шох Iоохкаенний морхаш.
Гонахь хьож со, гув тIа
ваьнна:
Михо кIаьдда терко гаьнаш.

Маьлха зIанарашца цхьана
Шоай къамаьлош деш да
гIанаш.

Сигаленах боахьош хьекхаш
Латташ я шо форд мо
яьржа.
Соца, ткъовронаш а эгош,
Мала бекъ оаш, гой,
камаьршаl

ГIалгIай меттала яьхар
С. ЧАХКИЕВ.

СЫСОЙКОВ Михаил

К А А Е В А Л А Е Ш А Ш

Са юха а ваха веза,
Ушал йолча хьунагIа.
Хьацар мехкош болх бе беза,
Дерзош лаьтта унагIа.

БIехалий цу ушалалла,
Цадоазача кух, из боал;
Iан из шелал дIа ма яьлла
Теккаргашта хьа ма доал.

Гурмат хиле, тар етталуш,
Шоаш бIы баьча ушале,
Нирча кортош хул цар
иилуш,
Шок а етташ, доаьаже.

Фуд хIанз эшар?
Аьшка маьчаш,
Дошох хьабаь хьоандаIал;
ЦIера говр я, духьле оачаш
Ушал кхала оахамал.

Ва со доацаш царех
цхьаькха,
Даьй заман ха гIанахь гу:
Ваьча лаьтта гIи-эрз лаккха
Латташ талгIех шершалу!

Кхай тIа гIолла
канаш лувцаш,
Илле мукъам гIийло бек.
Цхьа байт ялар дагар
дувцаш,
Даьшта дукъ цо дайде мег...

Халкъо кхелла книжка
дешаш,
Хьо юха а IотIахьеж.
Дог делхо ца.
бIарга лешаш,
Ба цун кхоллам—замай теш.

ТИТОВ Алексей

Лоаманхой халхар

АХМАТОВА Раисейга

Йоахар:
— Хье нохчий йоIаца
халхавоаккхе,
Сийдоерда, ма
хьохкалелахь кулгах.
Нагахь Iа ца ховш а цун
кулга барт боаккхе,
Дов хургда, теша ираз
дайналгах.

Тхо а — хьа доттагIий,
халахь, хьох хадаргда,
Хьо цIи дий, из а
йицъерезя, теша.
ТIех хеташ, лаккхар дув
кхалсогих буаргба,
«Лоаман» оал йоIах,
хой курра хьежа.

Дахчан пандарца йиш
яьккхар каьхатачо,
БIатесса техар къоанохо
фата.
Хьахьежар лоаман йоI,
эхь хеташ, шорто,
ДегI ловзош яьлар
хьалхар де гон тIа.

Цо тайжжа халхар ду,
курал яIа тувсаш,
Уд форда талгIеш
бердагахь ишта.
НиIий хьаьса кIажараш
ловз феца къувсаш,
БIаргаша кIант лех ког
шершо листта.

Лоаманхой халхаро
цецвоах со массаза —
Дог ловзадеш да
кавказций халхар

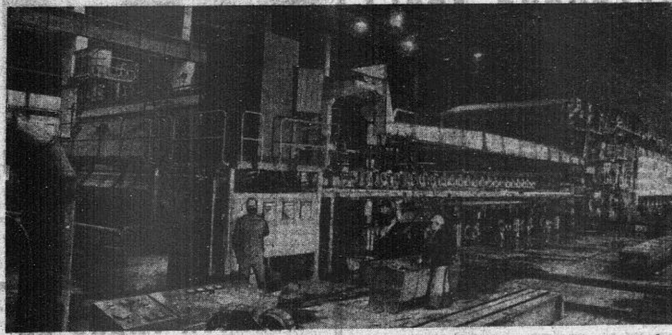
Уллде я лоаман йоI.
Iай дагадоханза?..
Веламе гIоз бар-доттагIий
кIалхар.

Наггахьдар диц ца луш
дагадоагIа сона.
Мел ха яр аз черсий
халхар ца ду?
Ког шершош йодар йоI
юхахьожаш сога.
Кхеву со. Цо хоза
пхьарсаш ийду.

Бухьар со уеттар,
го лаьттах курра беттар,
Лоаманхо хетийташ
вувлар халха.
Наьха гIар айелар,
сецар фата-еттар. —
Баркал, йоI, — аьнна со
ваьлар юстар.
—Алал, доттагIий. —
хаьттар,—цIи миштий йиIий?
Хьокхалуш гIалат
даьннадий согар?
Йистхилар СаIид:
—Из тха турпалхо ма йий!
КIант санна ваьлар.
Баркал да тхогар!

Къулбехьен юпташка
со хийла лийннав,
Кийча ва хIанз а
Даьй-мехка лела.
Кхалнах. шун къонало
тхона низ тийннаб,
Лоаттаю йIовхал дегашта
дела.

ГIалгIай меттала яьхар
М.-С. ПЛИЕВ.

Карельски АССР. С. М. Кирова цIерагIча Кондопожски целлюлозно-каьхата комбинате оборудоване болх мишта бу хьожаш из болх бе йолаялийтай хьалхара даьй-мехка сиха болх беш, йоккхача форматагIа каьхат деш йола машина. Шера 114 эзар тонн газета каьхат арахецаргда цо.

Агрегат хьаяьй ижевски машинашъераша.

СУРТА ТIА: каьхат деш йола керда машин.

С. МАЙСТЕРМАНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХАНА ДИЙНА БУВЗАМ

Карельски литература — Российски Федераце халкъий литературах цаI — хьеача цIенача тоатолгаца доккхача советски литература низ болча тоатолах хьакхет Кареле литература, ший къаман маIани мохк дегIаахарца ювзаенна исторически башхалонаши йоа ца а еш, хIанзарча советски литература цхьатарра бокъонаш йола ткъовронг а хинна дIаэттад. Толамеи йиззача бокъонагIен дегIаух из шин меттала — фински эрсийи. Карелий шоай йоазув дац. Къаман мотт фински ба. Дегаух, декабристий гIулакхашца вувзаенна хиларах, Петрозаводске шийна теха ха йоаккхаш ваьллача поэта Федор Глинка дешаш: «бекаши мерзен ба Кареле йоазув доаца мотт». «Карелия» яхача цун поэма лаккха мах баьб Пушкина...

СССР писателий ялхлагIча съезде белгалдоахар, хIанз проза кхыча жанраштa юкъе хьалхарча плане хьаувттар роман хилар. Цу тайпара белгалонаш холу карельски литература тIа а. Дукхача наха дика могаеш я Яколла Николая «Водораздел» яха эпопея, Линевский Александра «Беломорье» яха трилоги, А. Тимонена, Гусаров Дмитре, Балашов Дмитре романа санна йола йоккхий произведенеш. Тха боккхагIа бола прозаикаш хIанз а язъяь баьннаб романаш, е йоккхий произведенеш язъяра болх баь бовла боахк.

1976 шера тха литературана юкъе тоъал доккха хIама хилар «Север» яхача журнала тIа «За чертой милосердия» яха Гусаров Дмитре романхроника кепатохар. Укх шера «Карелия» яхача издательства арайоаккхаргйолаш я из роман. Цу произведене тIа дувц Паданерча карела Григорьев Ивана кулгаллеш хиннача партизански бригадо 1942 шера аьхки моастагIчун тыле кIоаргга чу а водаш яьча рейда хьакъехьа.

«Север» яхача журнала тIа кепатоха дIачуеннай фински метталара яьккха «Тростниковый берег» яха поэта Яакко Ругоева роман. ХIаьта «Пуналиппу» («ЦIе байракх») яхача журнала тIа кепатоха кийчъяьй, авторо ший трилоги чакх а йоаккхаш язъяь, Ортти Степанова керда роман: цу тIа хьахьокх 1923 шерагара 1944 шерага кхаччалца йолча юкъагIа къилбаседехьарча карелий кхел. Издательстве дIачуенна я «ЗамагIвола воI» (Александр Невске воI — кинез Московский Дмитрий) яха Балашов Дмитре роман. Вайна ма-гарра, автора дагадехар кIоарга маIан долаш хIама да. 13—15 бIаьшерешка, татаро-монгольски Iазап тIалаьттача чоалханеча хьалашка йиъ романах латта сери хьа а яь, Московски паччахьалкхе, Русь а эрсий княжестваш а хьахилар хьахьокхa дага ва из. ХIанз цу эпопея шоллагIча романа тIа болх беш ва Балашов.

Укх шера 60 шу дузаш волча прозаика Пертту Пекка сих ца луш, цхьабакъда лаьрххIа язду. ЧIоагIа наха хьашт долаш хул цун произведенеш массаза я. 1976 шера «Пуналиппу» яхача журнала тIа кепатеха араяьккхар «Вяйнемейнана лодка лерраг Iа» яха цун повесть. Дикача поэтически меттала язъяьча цу художественно - документальни произведене тIа дувц къилбаседехьарча карелаша тахан, вай деношка а, лелаеча халкъа традицей хьакъехьа. Дувцара юкъмоттиге латт гIорваьннача иллиалархочун Пертунен Архипа фух дола ялхлагIа ноахал кхоача карельски дезал. Цунгара дIаяздаьд Iилмахоша «Калевала» яхача халкъа эпосацара дерригача дунен тIа цIи хеза иллеш а. Дагадоххарг Iа аьлча, Пертту Пекка ше халкъа иллиалархочун Петтунен Архипа тIехьенех цаI ва.

1976 шерарча прозана юкъе ишта белгалъяккха йоагIа ши издани. Царех да «Болхлой къилбаседе» яха очерккий сборник. Цун автораш ба «Север» яхача журнала тIа шоай произведенеш кепайийтта Къилбаседа-Малхбузен писателаши журналисташи. Цхьаькха да цхьана яздаь проза, керттерча даькъе укх тIеххьарча шинкхаь шера «Север» яхача журнала тIа кепайийттача повесстий, сборник. Автораш — Астафьев Виктор, Белов Василий, Торопов Иван, Пертту Пекка, кхыбараш.

Республика культурни вахаре доккха башха-дика хIама хилар эрсий драматически театре «Наькъа закон» яха Панкратов Станислава пьеса оттаярах. Петрозаводске меттел, цун доазонел гаьнна арахьа а геттара дика лоархIаш спектакль я из. Вай ханах йола пьеса язъяь воалаш латт Панкратов хIанз. Сийлахь-боккхача Октябра хетаяьй цо из. Из пьеса язъяра болх мишта лел лаьрхIа хьеж РСФСР культура Министерство.

Укх тIеххьарча хана фински меттала арадаьннача поэтически сборникашта юкъе белгалъяккха йоагIа кхо цIи: из я «Болат санна чIоагIа» яха 1917—1940 шерашкарча фински поэзе антологи. Цунна юкъеяхай Лаури Летонмяке, Сантери Мякела, Ялмари Виртонена, Тобиас Гуттаре, Армас Эйкия, кхычар дикагIа йола стихаш. Из эггара хьалхара антологи оттаяьй поэташа Тайсто Сумманенеи Олег Мишинеи. Антологе авторий стихаш белгалйоал интернационализми кIоарга советски патриотизми йолаш хиларца.

АргIанара поэтически сборник арадаьккхад республика къаьнарча поэтессас Салли Лунда. «Са поэтически цIа» — ишта цIи тиллай цо ший книжках. Цунна юкъеяхай керда стихаши «Кижская легенда» яха поэмеи. Салли Лунда стихаш — цун поэтически оаз къа ца луш хилара дола къаьгта тешал.

Соахка вайзав тхона цхьаькха оагIорахьара цIи хеза вола эрсий поэт Олег Мишин: фински меттала арахийцад цо ший эггара хьалхара поэтически книжка.

Дешараштa дIадахача шера дайзад «Взаимность» яха Юрий Линника стихай керда книжка. Ма-дарра, аьлча, цо дIахохьу ший хьалхагIа дIаяхача ерригача творчества белгалбаь творчески никъ, цудухьа цунах лаьца деш дола къамаьл поэта ерригача творчестваца дийза хила деза. Цхьабараша тIаэцаш яц цун поэзи, вокхар — гIалбахе кхайкаю. Цхьабакъда бакъдолчоа духьала отталургвац: Линника творчество Российски Федераце литературни вахаре белалйоалаш а цудухьа цун хьакъехьа столични литературни критика къамаьл хила доагIаш а я. Цун кердача книжко дукхха уйлаш яйт ханах, сага чоалханеча гIулакххехи торонехи лаьца.

«Дошо хетолг» яхача Виктора Сергина кердача сборнико чIоагIъяьй автора вахарен поэтически позицеш. Цун стихаш дукхагIа белгалйоалаш, уйлаш кIоаргагIа, чулоацам шерагIа болаш я. Тоъал белгалваьнка хьаэттав поэт Виктор Потиевский а. «Тешам» яха цун керда сборник из бокъонца бакъдеш да. Дукха ха йоаццаш цун творчество белгалъяьккхар тIема - патриотически темах лаьца яздеш болча поэтий Ерригроссийски семинаре. Кердача книжко тешал ду, поэта граждански кхетам боккха хиннеи профессиональни говзал лакхъеннеи хилара. ДIадаха шу долалуча юххье дешараша чIоаггIа раьза хинна тIанийцар юкъерча нохалах волча поэта Сысойков Михаила стихай керда сборник. Из книжка — ткъаь пхиъ шера поэзена юкъе поэта баьча балха ший тайпара творчески отчет. Поэта эггара дикагIа дола книжка да ала йиш йолаш да из. Из кийчдеш яьккхача хана поэтически чам боккъонца тоабеннаб Сысойков Михаила, цо эггара дикагIа йола стихаш язъяьй, цудухьа цар йиш хилийтай цунга шийна кховчарагIа йола еррига стихаш цхьан тховна кIал гулъе. Сысойкова дикача оамалах лархIа доагIа шийн мехкарча наьха кхелий, цар гIулакхий, сийрдагIа йолча исторически ханий цо лаьрххIан йоазхонцеи уйла еш хилар.

ДIадаха шу чакхдоалаш Кареле писателаша чIоаггIа раьза хинна тIанийцар «Творчески кагирхошца беча балха хьакъехьара» КПСС ЦК соцам. Вай литература кхоанарча ден еча йоакхоно вайх хIаравар оарцагIа ца ваккха йиш яц. Цудухьа республика писателий Союза правлении партийни организации цIаькха а къаьстта чIоагIа уйла тIа а йохийташ хьежар кхувш доагIача литературни ноахала кхетам балара творчески процесс мишта лел. ЧакхйоахаргIйолча мероприятей йоккха перспективни план оттаяьй. ХIаьта цу плана тIа белгалдаьча хIамаех дукха дараш хIанале а кхоачащдеш да. Къонача авторашца болх беча комиссе дикка сих баьб ший болх. Алхха укх тIеххьарча ах шера дийцад къоначар — эскаре гIулакх деш волча Реутов Аркаде, хьехархочун Новоселов Николая, болхлочун Востряков Игора, студентий Судаков Владимиреи Бондаренко Еленайи — творчествах лаьца. ХIаьта укх шера март бетта къонача писателий совещани хургья Кареле. Цига ювца безам ба тха яздеча кагирхойн тхоай литературни активен дикагIйола произведенеш. Тха писательски организацена лоархIаме йолча цу литературни событена сихъяь кийчо еш латт тахан.

Тахан йизза бокъо а йолаш тха литературни дезала юкъевенав хьалхагIа къаьст-къаьста хIамаш кепаеттарах мара ца вайза керда поэт. Деш дола къамаьл къонача беломорски журналиста Гребенщиков Николая хьакъехьа да. Цун эггара хьалхара доккха доаца сборник Кареле литературни вахаре белгалара поэтически оагIув хьа а лаьца дIаэттад. Цун стихаш белгалйоал шийн мехка сибатаца, дуне шийн тайпара гуш хиларца.

Белгалара болх баьб районни литературни объединенешка, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара къаьстта чIоагIа тIаберзабаь лелабаьб из Кареле писателий Союзерча Петрозаводски литературни объединене. ХIаьта Петрозаводски районий культура Денош чакхдоахача хана писателий союзе хьачуийцар республика тайп - тайпарча литературни объединеней 14 викал. Цар а дуккхача кхыча а гIулакхаша, масала, писателий Союзе багахи йоазонцеи хIара денна еча консультацеша, тхога йиш хилийтар къонача литературни ноахала кхетам балара процесс кIезиг-дукха тоае.

Тха литература чIоагIача доттагIало айхха дувзадолийт Российски Федераце халкъий дуккхача литератураша, къаьстта а Нохч-ГIалгIайчен писателий творчестваца. Оаха тхоай доттагIий малх лепача лаьттан тIа ши шу хьалхагIа дIадихьача карельски литература КIиро цIаккха а йовргйоацаш лер йитай тха дегашка. Цу кIиро тхога йиш хилийтар сийлахьча Нохч-ГIалгIайчен культура, цун исторически селханеи сийрда таханеи кIоаргагIа йовза. Тхона эггара хьалхарча кулгашкара дайза а дайзар, деза а делар тхоай, нохч-гIалгIай. доттагIий таханара литература. Из доттагIал бахьан долаш Карелерча книжкаш дешараштa дика йовз цар произведенеш. ХIаьта укх шера июле-августе хьаша-да везача тхоай къилбаседехьарча лаьттан тIа оаха тIаэцаргба тхоай беза хьаьший — Нохч-ГIалгIайчен писателаш, тIаккха оаха тхоай тарлуш мел дола хIама дергда цу хана царна тхоай край, цун нах, культура хIанзара литературни процесс кхы а дикагIа йовзийтара.

И. КОСТИН,
Кареле писателий Союза правлене член.

Шоай дика лер йитай

Тайп-тайпара бувзамаш латт вай республиканеи Карелинеи юкъе. Цу даькъе укх тIеххьарча шерашка, хIаьта, ма-дарра аьлча, 1972 шера деиз Карельски АССР халкъа боахама эша гIишлош хьалъеча къахьегаш хиннаб вай республикера бIаьш бола студенташ.

ХIара шера 500 гаргга вай республикерча вузашкареи техникумашкареи кагий нахи мехкарийи ахийтаб цига. Вежарашха йолча республике цар дакъа лаьцад тайп-тайпара производственни объекташ, нах чубаха цIенош, социально-культурни объекташ, шоссейни наькъаш хьалдеча. Цар хьинари хьацари доал Кемь яхача хи тIа хьалъеш хиннача Юшкозерски ГЭС санна йолча лоархIамеча гIишлонех.

Вежарашха йолча автономни республикана эша гIирсаш хьалдеча къахьийгача нохч-гIалгIайчен комсомольцашеи кагирхошеи хIара шера юкъера лаьрхIача 1 миллион 200 эзар сомага дIакхоачаш долча ахчах пайда эцар. ХIаьта пхе шера цар цига балхаш даьд 6 миллион сомал совгIа долча ахчах.

Вай студенташ промышленни гIишлон объекташ хьалъеча къахьийга Iанзар. Уж ишттa хьалъеш хилар юрта боахам дегIабоалабара чIоагIа эшаш йола хьайбай комплексаш а. Цул совгIа цар къахьийгар республика кхашка кхебаь тайп-тайпарча культурай хьувкъам чуэцача, доакъар Iалашдеча.

МоллагIа балхаш деш шоаш хиннабале а тIадилла гIулакх тешшаме кхоачашдеш, хIамах дика кайоалаш хиларца дIабовзийтар шоаш Нохч-ГIалгIайчен кагирхоша. Цудухьа массанахьа, хьинар дола кагий нах санна белгал а боахаш, безаме тIаэцар уж.

Болх беча санна салоIама мероприятеш вIаштIехьйоахача а тIах аьнна гIулакхаш гойтар шоашкара вай студенташа. Цар вIашагIъехкача агитбригадаша Кареле юртийи городийи къахьегамхошта итташ концерташ увттадир. Шерра мероприятеш чакхъяхар карельски къахьегамхошта Нохч-ГIалгIайчен истори, культура дIадовзийтара тIаерзаяь а. Цу деша хетаяь беседаш чакхъяьхар, стендаш кийчйир. Цу дерригне кхы а вIаши гарга эзар вIаши гаьна яьдача шин республика къахьегамхой.

КхоалагIа къахьегама семестр дIаяхьа шоайцнга ихача вай студентий е йоагIа йоакхо еш бар Карельски республика кулгалхой, паччахьалкхен органаш. Кагирхошта эша къахьегама, салоIама хьалаш хулийтилга Iалашдаьлар.

ГIишлон балхаш деча шоашкара даим хьинари дика хьокхами гойташ хиннача республика партийни, советски, комсомольски органий Сийлен грамоташ елар итташ болча отрядий доакъашхошта. ХIаьта Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института студенташта Албаков Мухьмадаи Минаев Анатоленеи «За трудовую доблесть» яхеи хIанз областной студенчески отряда комиссар волча Януркаев СайтIалена «За трудовое отличие» яхеи медалаш елар. Цу тайпара паччахьалкхен совгIаташ делар студенчески отрядий кхыча доакъашхошта а.

Шоаш къона болча хана къахьийга хьупийн Iамарчийн мохк цIаккха бицлургбац нохч-гIалгIай кагийча нахан мехкараштеи. Царна дика дагайоха шоаш хинна городаш, юрташ, еза моттигаш, карельски халкъа культураи зодчестваи памятникаш. Ма-дарра, аьлча, илле тIа яхаш ма-хиллара царна «Кхы дуккхача а хана Карели гIанахьа духьалъухаргья...

С. МАЙСИГОВ.

Доазол техьара

ДЖЕЙМС КАРТЕР— КЕРДА ПРЕЗИДЕНТ

Цун биографи хIанз массанена а геттара дика йовзаш яле а, «Джимми Картер — малав хьо?» яхача дешашта тIехьашка латта хаттара хьарик дIадоалаши бустамга диллача зIамиглуши дац. Из биографи, цкъарча юхьига, рождественски истори санна, цхьалха я. 52 шу хьалхагIа Плейнсе, штат Джорджия, вIаьхийча лаьттан даьи фермерен дезале ваьа. Аннаполисе тIема-форда академи йистеяьккхай. ТIема-форда эпсаралла гIулакх деш хиннав, цул тIехьагIа инженер-ядерщик волаш (хи кIал гIолла лела атомни лодкаш). 1953 шера, да венначул тIехьагIа, Плейнсе юха венав. 1962 шера Джорджия яхача штата конгрессе сенаторалла хержав. 1970 шера — штата губернаторалла. 1976 — США президенталла. Кхы хIама дац. Бакъда, массаза укх тайпара дIайолаю из юнца. Губернатора ха чакхъялале шу хьалхагIа Картера нанас Лилиана (цун хIанз 78 шу даьннад, образованега диллача медицински сестра я из) хаьттад воIага: «Губернатора ха чакхъяьнначул тIехьагIа фу де лаьрхIа ва хьо?» Уйла а яь, жоп деннад Джимме: «Президент хила безам ба са». «Сен президент?» — кхетадаьдац нанас. «Мама, ВIашагIкхийттача Штатий президент хила лаьрхIад аз,— духтIаяьккхай из воIо. — ХIаьта аз айса лаьрхIар кхоачаш а дергда». «Цу ханна, — яхаш дувц Лилиан Картера,— кIиръенна со цунна бIарахьежача, кхетадир аз, из бокъонца цIенхаштта лувлга. ХIаьта цхьаькха, цунах белгала президент хургхилар а кхетадир аз». Эггара хьалха из истори хезар сона Лилиан Картергара шийттара, из яйза а яйза, Плейнсе са цунца къамаьл хиннача хана, цул тIехьагIа дуккхача газеташ тIарен журналаш тIарен дийшад аз.

ДIахо, массаза а яхар мо, дувцаш да, лучох Iан шийлача деношка Нью-Хэмпшир яхача штата кагийча городашкеи наькъашкеи цхьаь аравуалаш саг хиннав, цо цига гIоала дIа-юха лела нах сеца а беш, къулбехьа бувцача зовнеча меттала, дукхагIча хана цIенхаштта ши бIарг лекхаш шерра вела а къежаш яьхад: «Джимми Картер яхаш ва со, хIаьта хIанз тIавоагIа шун президент хила безам ба са...»

Иштта денгара денга — догIа делхе, Iымерца йIайха яле, лоа делхе а шийла яле а — Iурре денз боад къовлабаллалца, юххе гIолла тIехбувла нах юха а сецабеш, цар кулгаш а лувцаш, вела а къежаш, «Со цIаккха а харц луаргвац шуга» яхаш дош а луш — американцаш шийна раьза беш лелар из лохерча дегIара, безаме велакъажар а долаш вола саг. Ше лаьрхIар тIагIерттa чакхдоаккхаш къахьегам дукха безаш эздел долаш хиларах Америка ВIашагIкхийттача Штатий президент хиннав цунах.

Ишта, е дукха хIама ца эшаш ишта, дар башха духахденах кхеташ боацача наха «Картера гIулакхаш» довзийташ хиина из истори.

Президентски гIанд бахьан долаш лаьтта политически къовсам, бакъдар аьлча, кIезига тара ба цу тамашийнача хабараштa. Из хIаране ший логикеи законности йолаш йолча этапашта бекъалуш ба. Дуккхача даьттай да. миллионер Джорджия яхача штата сенатор хиннавар аьнна цхьаккха «рождественски» хIама долаш дац. Хила тарлуш хIама да иштта Атланта йоккхийча корпорацешца бувзабенна доттагIий а болаш вола штата сенатор Джорджия яхача штата губернатор хилар а шига волча хана штата доазонел арахьарча хьакимаш болча наьха теркам цо шийна тIаозар а. Духьал цу ханна — 1973 шера — банкира Дэвид Рокфеллера инициативагI «кхаь оагIорахьара комисси» оалаш яр вIашагIъеллаяр США-неи цар союзникаштеи — Малхбузен Европа мехкаштеи Японенеи — юкъера гIулакхаш тоадара. Комиссе уставагIа, цун членаш комиссе ше тIахьийха нах мара хулаш хиннабац. Кхычарца цхьана цунна юкъе хьийхавар Джорджия яхача штата губернатор Джимми Картер а.

БоккхагIа болча американски писателех цхьанне, шийн хIара дош дуста а дусташ, дукха ха йоаццаш аьлар сога: «Джимми Картера шийн никъ ше хержаб е цу наькъо из хержав сона хац, цхьабакъда из вIаштIехьдоаккхача дакъа лоацаш хинна нах политически хьисап геттара ниса долаш хиннаб. Вьетнамски тIом, Уотергейт, кхыдола политически Iехораш бахьан долаш мехка исторе чухь цIаккха а ца хиннача тайпара чIоагIа хаьда яр официальни Вашингтон. Iаьдала телха моральнополитически юхь «тоаюлургйолаш» яцар «кердача», аьрдагIча киловзалашта юкъе воацача, «мугIареча» американца биографи йолаш волча сага мара. Цу пхьан ханна — хьаькъал, хьинар долаш волча, Iымерзача, хIаьта, керттердар, тешам болийташ волча сага мара. «Сох тешалаш» ала цунга йиш хургйолаш — тIаккха цунах нах тешарг а болаш».

«Сох тешалаш!», «Со цIаккха а харцлуврглвац шоена!» — Уж ши къамаьл да коржамашта хьалхарча кампане Джеймс Картера даьр. Эггара хьалхарча аргIанна Америка мугIареча нахага деш дар из.

«Сов дукха ба. — йоахар во цу хана, — решенеш шоаш вIашагIа а ехкаш, цхьабакъда шоай гIалеташта хьалхара цIаккха жоп луш боацачеи шоай — гIулакха леладаь бокъо йоацараш бахьан долаш саготонаш ца лайначеи политически экономически гIуллакха тIехбарий бехкагIа халонаш Iуршанза ца боалараш хьабе болх боаца нах дукха хиларах мохк халча баха болча хана уж нах цIаккха а очереде латтац балхага хьежаш. Харцахьа вIашагIъелла социальни новкъостала система бахьан долаш кхычарна саготонаш тIаувттача хана, уж нах цIаккха бисац даа хIама доацаш, тIадувха барзкъа доацаш е бийса яккха моттиг йоацаш. Нагахьа санна общественни школаша образовани во лой е лелае ахча ца тоъарах дIакъувле, цар бераша дикагIча хьал тIа а долаш частни школашка деш. Бюрократи тIехъяьнначеи кегар болчеи хана, хьал дарашка массаза а йиш я къаьстта влиянии совлен шоашкахьа хургйола моттиг хьалахеи хьалацеи. Нийсхо йоаца налогаш етта система цар гIулакх деш я, хIаьта къайленаш хиларо новкъарле ю реформаш чакхъяхара».

Нийса аьнна дешаш да. Уж хьакхайкадора президенталла харжа демократически партегара оттаваьча кандидата хьадда дош а луш, маьхаштa тIахьожам оттабе, укх 1977 шерре а хьабе болх боаца нах дикка кIезигбалийта, налогаш еттилга нийсайча наькъа тIа даккха а цун чотах социальни Iалашон система дикагIча оагIорахьа хувца а, тIема бюджет 5—7 миллиард доллара кIезигъе, «В-1» яха керда бомбардировщикаш хьаяра оттаяь беза мах бодаш йола программа дIаяккха, и. кх. дI.

ХIанз хоржамаш чакхдаьнна, хIаьта Джеймс Картер, президент хинна а валалехьа, капиталистически экономикан политика реальни машиназа тIаIоттаеннав. Болат лоаладеча компанеш ноябре цIаькха дага а доацаш лакхдир болата маьхаш. Из гIожагIча тайпара кердача президента низ тIабахьар, цунна кхерам тIатувсар дар: нагахьа санна маьхашта тIахьожам оттабара план Iа юха ца йоаккхе, хьа кара а кхачале лакхдаргда уж, болат лоаладераша даь а ца Iеш. Массехк ди даьннад, хьабе болх боаца нах 1977 шера дикка кIезигбергба аьнна денна дош «сихвенна» денна хиннад. Социальни Iалашон система хувцаргья аьнна денна дош «ханал хьалха» дIакхайкадаь хиннад... Вешта, уж еррига проблемаш а уж деррига дешаш а — американций чухьара гIулакх.

Цхьабакъда наха дагадоалла керттера дош дуккхача хьале шийх тийша а долаш президенталла харжа оттаваьча кандидата денна дош да кхы а. Аз дувцар США йоккха тIема бюджет зIамигъергья, «В-1» хьаергъяц аьнна денна дош да, из кхоачашдича дикка аттача яргъяр стратегически наступательни герзашта доазув оттадара хьакъехьа дIахо еш йола переговораш, аттача доаккхаргдар дунен халкъашта юкъера кхохкам дIахо кIаьдбара гIулакх, вIаши тешам хургбола хьал оттадара новкъостал дергдар.

...Соахка ноябрь бутт бовш американски телевидене гIолла бIаргаяйра сона вовзаш волча телеобозревателя Уолтер Кронкайта Картера еина интервью. Деш хинна къамаьл СССР-аи США-неи юкъе вIаши тешам оттабара хьакъехьа дар. ТIаккха, цу хаттара жоп луш хиннача Картера аьлар, Киссинджераца вIашагIкхийттача хана США паччахьалкхен секретарага хаьттар ше, цхьана хIаманна цIаккха а эрсаша Iехаваьвий хьо? «ТIаккха Киссинджера жоп делар шийна: Iехаваьвац», — хьакхайкадир Картера, тIаккха дIахо аьлар: Киссинджера цIаккха а эрсий харц лийна ца хилар цунгара хар — из чIоагIа дог тешадеш хIама да».

Сона бIаргадайнад «Генеральни секретара Брежнева даь къамаьл (американски обозревателя интервью луш) сона сайна дагара дар морг» хилара раьза волаш Джеймс Картера Плейнсе пресс-конференци йолча хана къамаьл деш, цо йоахар, «идеешта вIаши дагадовлар» «чIоагIа догдоахийла йолча кепара» лел, хьакхайкадора, керда шу машара гIулакха «къаьстта дика» хургдолгах ше дог тийша хилар.

Сона хетачох, хьалхагIе а уйла чIоагIъенна воацача, советско - американски юкъмоттиг зувш волча хIара саго укх чоалханеча «транзитни» хана кепайоазонна Леонид Ильич Брежневеи Джеймс Картереи яьча заявленешка хьежача, ала йиш я, кIезиг-кIезига, саббарагIа, цхьабакъда лоарзагIа ца доалаш отташ латт кхохкам кIаьдбара гIулакх дIахо дахьара новкъостал дулургдолаши де дезаши дола хьал.

Г. БОРОВИК,
АПН соб. корр.
Нью-Йорк.

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

Ткъаь итт шера Советски Союза вузашка образовани яьккхай бархI эзар гарггача болгараша, стажировка еш СССР-е хиннаб вив эзар совгIа Iилман болхлойн специалисташи.

ХIанз СССР 145 институтен университетен дешаш ва Болгарера 4162 студенти (цу даькъе 1045 заочник) 700 аспиранти.

Болгари, 1946 шу. Керда общество хьалъе болабелар мохк. ТIом чакхбаьннача хьалхарча деношке а денз саггота эшаш хилар Iилмахой, специалисташ, кхетамца кулгалде, социалистически индустриализацин юрта боахама кооперировании яра тIаерзаяь парте политика чакхъяха ховргдолаш бола нах. Партаща хьалхашка Iохувшар селханара фронтовикаш, болхлой, ахархой. Новкъостала кулг кховдадир тхога сийлахь-боккхача Советий Мехко — советски вузий наIараш хьайийллар болгараштa.

1946 шера СССР-е деша болхаш хиннача болгарски студентий эггара хьалхара группа 125 сагах латташ яр. Царна юкъе вар комсомолец агроном Куныо Стоев а.

— Сомийн комсийн бешамаш, субтропически культураш лелаяра йолча азербайджански Институте, — яхаш дувц академика Стоева, — со дIавовзийтар Армене профессора Мерджеяна. Цо белгалйир сона комсий хетолга даькъерча са диссертацие тема — цу проблематика тIа аз болх бу хIанз дуккха шераш дIадаьннад.. ХIанз сай декхар советски Iилмана юха дIадала гIерт со. Стажировке СССР-ера дуккха къоа Iилман болхлой ух вайцига, вай Iилмай Академе даим болгараш ухийт советски дешара заведенешка деша. Уж дIа-хьа ахийтар чIоагIа беркат доалаш гIулакх да.

ШоллагIча, 1947 шера Советски Союзера Иван Виденов — хIанз НРБ Министрий Советерча маьхашта йолча Комитета председатель, Иван Ленков, хIанз инженер, «Красное знамя» яхача машинаш еча завода парткома секретарь юкъе а волаш хиннача студентийи аспирантийи керда группа.

— Со В. И. Ульянова (Ленина) цIерагIча Ленинградски электротехнически институте дешаш хиннав, —йоах И. Ленкова. — Безаши Iимерза хеташи дагабох сона советски нах массаза а. Советски Союзе Iомадьча дешаро, знанеша, вахара опыто чIоагIа новкъостал ду сона партийни секретара балха тIа.

ВоккхагIвола Iилман болхло Руси Русев ийсвелар тхона Кремиковски металлургически комбината юххе ягIача Iаьржача металлурге Институте.

— Город Свердловскерча Уральски политехнически институте дерригача дунен тIа йовзаш йолча металлургий школе дешаш хиннав со. Тха преподавателаша шоай знанеш опыт тхона хьателар. дика специалисташ меттел. студенташта тIехдика гражданскн гIулакхаш хьехаргдола воспитателаш а тхоах хургдолаш тхо кийчдора цар. Сона хIанз а тIехьа са кхоаччара доттагIий ба уж. хIаьта Советски Союз — шоллагIа даьхе.

Лор Вела Димитрова а ишта ше балха йолчара Республикански лазерни лабораторера корайиэ тхона.

— Советски нах эггара хьалха сона бовзар, — яхаш дувц В. Димитровас — заочно хилар са Комсомолка йолча хана а тIехьа гIадьяха дешар а Советий Мехках дола книжкаш, цхьаь цаI советски фильм дIадахийтанар ца хьожаш. Дукхханешца цхьаня гIозьяьле духьала йодар со кортамукъале яхьаш доагIача Советски Эскара... Соахка бIаргий лазараштa йолча Ерригсоюзни Iилма-тохкама институте стажировка боаккхаш яр со академика М. М. Краснова кулгалца. Чоалхане лазерни техникеи балха керда методикеи Iомае дуккха а хилагIа хургдар сона. нагахьа санна коллегаша Акопян Владимира, Переверзева Ольгас, Елисеева Эльзас, Подгорная Натале гIо даьдецаре.

Советски коллегашкара хьаIомале, шеко йоацаш, хIамаш да тхона. Цхьана вай беш бола болх дIахо а дIагIоргба. Сайх специалист яьр духхьал советски Iилма да аьнна хетташ я со, Болгаре дешаш се хиннаяле. а. Советски учебникаши вIаьхий Iилман литературеи хиннадецаре дика лор хулалургьяцар сох.

Болгарий эггара хьалхара группа деша Советски Союзе яхача хана денз ткъаь итт шу даьннад. Вежарий эстафета юхьиг дIайолаьча. хьалха студенташ хиннараша хозача дешаца хьоахабу шоаш знанешцеи опытацеи бIаьхий баь Советски мохк.

Стефан РАДЕВ,
болгарски журналист.
(София-пресс — АПН).

ЛИТЕРАТУРАИ ИСКУССТВАИ КХОАЧАЛУРГБОАЦА ХЬАСТ

КХОВЗТКЪЕИ итт шерал совгIа ха я Владимир Ильич Ленина «Партийни организаци партийни литературен» яха болх арабаьнна. Писатела, художника, поэта, артиста бокъонца дола декхараш кIоаргга тохкаш, буржуазин дунен тIа ювцаш йола кортмукъале фу кортмукъале я хьагойташ, цу хана денз хьа советски литература, искусства, культура болхлошта, иштта доазол арахьарча прогрессивни мел болча творчески деятелашта а бакъ никъ, ийса никъ хьахьокхаш дола документ а хинна дIаэттай из статья. «Партийни организации партийни литературен» яхача статьяс халкъа хьалхашкара художника доккха лекхар дийца ца Iеш, новкъостал ду боагIа къовсам вай мехка моастагIашта духьала лоаттабе, сага, адамашта духьаларча идеологена духьала латта.

Советски писатель ший мехка визза воI ва. Ший еррига дог-уйла, низ, говзал, хьакъал дIалу цо ший халкъа. Цун къахьегам боккхача маьхе ба, цулухьа из болхлочун, ахархочун къахьегам санна беза ба мехка. Из иштта долга хьагойт вай партен паччахьалкхенон цун еча йовкхоно, беча теркамо.

Советий Iаьдала шерашка Iалаьмате дегIаденад вай литература. Дерригача дуненна йовзаш я Горьке Максима, Маяковский Владимира, Шолохов Михаила, Леонов Леонида, иштта дуккхача кхыбарий цIераш, цар кхелла боккхача маьха произведенеш. ХIаьта буржуазин теоретикаш гIерт цу произведеней мах лохбе, уж IотоIае. Цар йоах, социализмо теоретически а практически а йоаю художника кортмукъале. 1965-гIча шера вовзаш волча йоазонхочо А. Моравиас язъяьй лаьрххIа из кортмукъале ювцаш статья. Из вла гIерт коммунистически литература лей санна идеологена кIал латт. малхбузехьарча мехкашка мара искусство а яц. Цул кIеззига тIехьагIо английски критико Эсслин Мартина язду: «Социалистически реализм кхоачашъяра. чIоагIъяра, ца хилча вIалла йиш а йоацаш, энжий низ эш, цу цхьанне боабу цун эстетически хьехам, из вIалла дувца эшаш а дац». Из, цо дувцар, дош доацар да. хIана аьлча, советски литераторий цIераш яха вай доладелча. гучайоал цу критикий а кхы а итташ болча капиталистически критикий а харцо. Боккхача маьха литература а искусство а хьаккелларех бац Горький, Шолохов, Эйзенштейн, Шостакович, Эренбург, кхы бIаьш, ээараш бола советски интеллигенце викалваш? Шаккха а коммунизма га даккхара тIерайоацача Шведски паччахьалкхен Академе Шолоховна Нобелевски премн яларо а дуккха йоах цу хьакъехьа.

Советски литература ший халкъа гIулакхе латт. Цудухьа ду цун сий вар парте. Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретара Леонид Ильич Брежнева XXV-ча съезде яьча доклада тIа чIоагIа сий деш бийцар советски литератораш. белгалдаьхар царна карагIдаьнинараш. Цо аьлар:

«ДIадаха шераш белгалдоал коммунистически общество хьалъяра парте, халкъа юкъарча гIулакха юкъе тIа-тIа доккхагIа дакъа хьоча творчески интеллигенце болх дIахо хьнар дохашагIа баь хиларца.

Из дика процесс гучаяла ма-йоаггIара гучаяьлар вай мехка укх тIехьарча шерашка хьаккхеллача социалистически реализма кердача произведенешка. Цар тIа, тIа-гIа дуккхагIа, хIаьта керттерадар — кIоаргагIа, мехка вахарера керттера дар, лоархIамегIа дар, мехка, советски наьха кхелий цхьа дакъа а хинна дIаэттад».

Цудухьа парте тIахьех йоазонхой, беррига советски нах, Советски Союзах дола бакъдар дуненна дIадузца.

СОВЕТСКИ литература массаза хьаденад партена а халкъа а хьалхашкара ший декхар дизза кхоачашдеш. Вайна дезац сагал доаца, е духхьал ахча даккхар духьа, е хержараштa, вешта аьлча, бIаьхийбарий ординга аьнна кхоллаш дола литература, искусство. Капиталистически дунен реакционни гIозараша ювцаш йола кортмукъале а вай дика кхетаю. Из даьсса къамаьл да. Саг сага моастагIа ва яхача дунен тIа мишта хила йиш я кортмукъале? «Ахча са ираз да»,— йоах Сальвадор Дали яхача художнико. ХIаьта цхьаькха йоазонхочо, шийга, хьайна дега дезарца яздой Iа аьнна, хаьттача — мичара, оал. Даьра яздац. Сайга. нагахьа санна ахча даларе, аз цIаккха а къоалам бе а боллартбацар. «Сенна ду Iа хьай фильмаш? — аьнна хаьттача: «Ахча даккхар духьа ду», — оал американски кинорежиссера Хичков Альфреда а.

Ахча даккхар духьа... Из я-кх капиталистически дунен йоазонхой кортмукъале. Декхар, эхь, сий яха хIамаш вIалла доагIаш а дац, моллагIа наькъаш къоабалду цар, нагахьа санна ахча хьатIадоагIаш уж дале. Когашца дехк сурташ цхьацаболча художникаша (Морис), музыканташ ба, кертах гон а етташ концерт луш (Жак Перо), кхы а кхы а. «Ям камуд. Ян даба, Ян камдура а даба руду». Из малхбузен дунен поэта стихотворени я. ЦаI дика да цу стихотворене: таржам деца дезаш. хIана аьлча, поэта шийна а хац ше дувцар фуд, бувцар фу мотт ба. Хьабувцар адамий мотт бале а, дувцар фуд ца ховш я кхы цхьацаболча йоазонхой произведенеш а. Царех ва Беккей Самуэль яха йоазонхо. ЛадувгIалаш цо яздечунга: «Аз уйла еча хана, из доацар кхоачашхилац, уж баьхкача, со вовзаш хиннараш е со вовзараш, юха а, сибатах, хIаьта, е хьажар, аз уйла еча хана, из иштта да, цхьа хIама долаш мо, фу, хац, кхы хац, доладе дагIацар». Иштта дIахо а. Из да ахча даккхар духьа кхоллаш дола литература. Цу тайпара литература а искусство а могийт капиталистически идеологе. Хьажал, йоах цар, гой, тха йоазонхоша, художникаша шоай хьаштдар ду. Цхьавар теша а ву цар. ЦхьабакъдадIа уйла йича, кхетаде хала дац: из берий къамаьл да. Капиталисташ сагота бац цар фуннагIа дича а, уж политически вахара юкъе ца гIийртача. Къаьстта къонабарий хьаькъал телхаду цар цу къамаьлашца, хьехамашца.

Цхьабакъда, иштта дац советски литература. Советски литература вувц кердача заман саг, керда вахар, ираз кхоане, дувц тахан вай доахал толамаш, воккхийвеш вувц къахьегама саг, бувц безам, къамашта юкъера доттагIал. ХIара советски литература доккхал ду ший мехках, из гIадъух вай толамех. 1934-ча шера советски йоазонхой цхьоалагIча Ерригсоюзни съезде ше къамаьл деш, Леонов Леонида аьлар: «Новкъостий, тамашне доккха ираз эггара турпалерча хана дахаш кхаьчад вайга дунен историе хиларца. Укхаза массехказа аьнна дале а, юха а ях аз из, хIана аьлча, тахан вай эггара чIоагIагIа доккхийдер из доландаь. Вай декхараш а, вай бокъонаш а, вай курал а, вай халонаш а, сагал долаш хургйола кхоане а, вай хала мел дар чакхдоаккхаргхилар —шедар укхазар хьадоагIа.

ВАЙ хано тешийт вайпа кхы в доккхий, вай дегаш гIоздовхаш хIамаш бIаргагургхиларах. Ер бIаьшере, хетаргахьа адамаша дIайихьача заман эггара боккхагIа чулоацам бола ха я. Вайна бIарга а гуш эргаюврга кхы а кхы а керда советски республикаш, дарц деттарца, ди къувкъарца сомабуврга колониальни мехкий сакхетам, хьахургья кхы а хозагIа, толашагIа адамий вахар хулийтаргдола формаш... Вай бIаьшере кердача заман Iуйре я. Цхьабакъда, ер вай иллей ха я, дунен къонал я, халкъаш сийлахь - доккхача социалистически хьарсама чу увтташ доагIа, кхы юхайоагIаргйоаца ха». Уж дешаш аьннад «Эрсий хьу» яха чIоагIа дика роман язъяьча йоазонхочо Леонов Леонида.

ЦхьоалагIча съездо тIаийцача «Советски йоазонхой Союза Устава тIа йоахар: «Советски художественни литературей советски литературин критикен Коммунистически парте кулгалца, болхлой классаца йоагIаш пролетарски диктатура шерашка шоай керда кхолламa принципаш хьакхеллай. Уж кхоллама принципаш хьахинай, цхьан оагIорахьа — къаьнарча, яхача замах юхейнса литературин ганз критически хьатIаийцарца, шоллагIча оагIорахьа — коталоцца социализм хьалъяра говзал Iомаярцеи социалистически культура дегIаярцеи — уж дерригаш хьагу социалистически реализма принципашкара».

Iалаьмате доккхий хувцамаш хиннад вай мехка укх кховзткъа шу кхоачаш латтача советски замалахь. Эргадьннад вахар, хьалкхийнав керда, лакха кхетам бола саг. Йоазонхочун дог гIоздоаккхаш да уж деррига хIамаш. Из гIерт вай ханарча сага дог-уйла, хьашташ, цун сатувсам бувца. Из, ала йиш я, дика а дизза а карагIдоал йоазонхошта. Цар мугIаре латт Нохч-ГIалгIайчен йоазонхой а. Хьажалаш миштa йоах Яндиев Джамалдас ший «Заман кизга» яхача стихотворенеца:

Йода зама, зама йода,
Доккхача иразга йодилга ховш.
Хозача заманца со а вода.
Заман кизга чу сай сурт оттилга ховш.

Иштта я поэта уйла. Иштта я вай заманхочун уйла, ший мехка, ший кхела визза да из воландаь.

ЖIови Марси вIашкаятта,
Хьалкхийтта из сийлахь ди
Даим деза хургда лаьтта,—
Беркат, ираз цуица да.

ЧАХКИЕВ СаIид,
писатель.

13 шу даьнна студент

Давид Арутюнян яхаш ва из. Бер долча хана ший ханнарчарна юкъе кхы цхьанна а хIаманца эргавоалаш хиннавац из. КIаьнк боарам боацаш боккха кхетам болаш хилар гучадаьнад Давид шийца цхьан классе деша багIарел «шозза сихагIа» дешаш хиннача юкъерча школе: итт шера лаьрхIа хинна физикаи математикаи программа пхе шера Iомаяьй цо, тIех кхеташ хиннав кхыча предметех а. ХIанз 13 шу даьннад Арутюнян Давида. Ереванси политехнически института технически кибернетика факультете дешаш ва из. Профессораша зIамигама вий аьнна мукъавалийтац къона студент, цхьабакъда цу цхьан ханна цар бакъду «Iилман кхетам» институте а лакха болаш Арутюнян дIаводаш хилар.

Хьаькъал чIоагIа тIадахийта дезаши кхетам лакхбе безаши хиларо новкъарле яц Арутюнян Давида кхы мел дараштa ше дегIавоалавара эша ха лохаш а: цун хана волаш хила доагIача тайпара Давида чIоагIа сакъердалу приключенчески литератураца, музыкаца, из кхыметтел студенчески театре ловзаш а хул.

Георгий САРКИСЯН,
АПН корреспондент.

г. Ереван.

Наьсархошта дика вовзаш ва «Электроинструмент» завода юххе йоаллача «Союзпечата» киоске болх беш вола Оздоев Абукара Руслан. Нахаца Iимерза, царна гIулакх де кийча хилар цун дика оамал я.

ХIара бетта дикка тIехкхоачаш цо мах бара план. Болх дика барах цунна баркал йоах киоске ухача наха.

СУРТА ТIА: Р. А. Оздоев.

И. ПЛИЕВА сурт.

АТЕИСТА РАДИО ДИ

Атеиста дош... миштa хила дезв из наьха дегашка дужаргдолаш? Миштa тешабе беза атеиста ладувгIаш бараш ше тешаш мел волчох? Ужаш а хIаьта иштта КПСС XXV съезда решенешка хьежжа атеистически болх вIаштIехьбаккхара декхарех, атеистически кхетама балха эффективность лакхъярах, къахьегама коллективашкеи цах бахача моттигашкеи беча атеистически балха опытах дола а дешаш дувцаргда укх шера 28 январе Нохч - ГIалгIай радио чу гIолла.

Радио ди долча хана лургья: «Кхетама балха комплексера атеистически кхетам» яха беседа. «Атеистически балхах боала пайда» яха нов. Сагова корреспонденци. КПСС Урус-Мартановски райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе нов. Музаева дувцаргда атеистически болх районе миштa лелабу. Лоро Сулаев Махьмада дувцаргда хьежача наха деча дарбаех мел зе доал. Исторически Iилмай кандидата Э. Исаева беседа хургья кердача Iаьдалашта хетаяь.

«Знание» яхача общества республикански организаце председатела заместитела нов. Саламова радио ладувгIархошта дувцаргда Чимерзий мурдий тоаба социальни чулоацамах. Иштта радио чу гIолла дувцаргда атеистически дувцараш, атенстах Шаповаловах дувцаш зарисовка а хургья.

Туристий наькъаш

Нохч - ГIалгIай облсовпрофа доазол дехьарча туризма отдела массаза а дукха заявленеш тел туристически путевкагIа кхыча мехкашка бaха ловча наха. Къаьстта дукха нах ба социалистически Польше, Чехословаке, ГДР, Болгаре, Венгре баха безам болаш.

Иштта вай республика къахьегамхой хул капиталистически мехкашка а. Соахкара шу чакхдоалаш малхбоален вoрхI паччахьалкхене хинна цIакхьчар Нохч - ГIалгIайчерча туристий йоккха группа.

ХIаьта хIанз Пакистан — Шри Ланка яхача маршрутагIа яха кийчлуш я кхы цхьаькха а йоккха группа. Туристаш хьожаргба Пакистана а Шри Ланка а столицашкарча, кхыча городашкарча исторически памятникашка.

Я. БУБНЕНКО.

ФЕ ХИЛА

Соахка укх хана хиннараш ца нийсйча укх шера дикка кIезигагIа хул авареш республике. Транспорто наькъашка даьча хатарех човнаш хиннараши байнараши шозза хIана беннабац аьнна кIезигбеннаб.

Халахете а, цу гойтамаша хIанз а хьахьокхац наькъашка гIолла лелярий дисциплина лакхъенна хилар. Наькъашка хула хатараш, къаьстта а доккхий зуламаш дераш, кIезигдалар, нагахьа санна цунах аьлча меге: ше-шегIа нийсденна хIама да.

Укх шера эттача шелало, наькъашка ша уллаш хиларо кIезига хьожамаш даьдац водителашта, къаьстта а шоай доалахьа транспорт йолаш бараштa, цудухьа цар шоай автомобилаш, мотоциклаш хоза ха отталца аьнна дIаоттаяьй. ХIаьта кхерам болга бокъонца шоашта ховшшехьа арабувлаш наькъашкарча хьалашка чIоагIа хьожаши терко еши бараш а ба. ДукхагIча даькъе уж иштта хилар бахьан долаш да наькъашкава хатараш кIезигдалар а. ХIаьта а, республикера наькъаш кхераме а дац, наькъашка гIолла лелара бокъонаш телхаераш дIа а баьннаб яхилга дац из.

Масала, массанена а дика ховш да, мотоцикл дисциплина йоацача наха мегаргйоаца транспорт хиларал совгIа, Iан замалахьа вIалла лелае а мегаргйоазнаш транспорт йолга. Цхьабакъда цу гIулакха вIалла бала болаш хиннавац Шелковской станцера мотоциклист Ш. Сарваев. Цу гIулакха ше сагота ца хилар хьохьокха лаьрхIад цо. Цхьабакъда наькъашка гIолла лелара правилех дош ца хетар бахьан долаш къаьстта доккха зулам доал.

Наькъа тIа билла ша а болаш водача хана, машин юха къовла ца а могаш, заправочни станце латтача автомашина тIатехай по ший мотоцикл. Байтта шу даьнна зIамига саг сел хьисап доацаш хиларах доккха зулам даьннад. Цига хиннача човнех больнице веннав из.

Цул тIехьагIа цхьа ха яьннача гIолла иштта мара ший мотоцикл юха къовла ца а могаш тIакIалтIаваьннав город Аргуне вахаш вола В. Аксенов. Пхьарс кагбаьб цун.

Йолхача машинашта юкъе хила еза юкъ ший боарамагIа ца хилийтари шаьра никъ болча хьалашка машинаш сов сиха лехкари бахьан долаш хIанз каст-каста хул наькъашка транспорта хатараш. Масала, транспорто наькъашка даьча 19 хатарах 17 цу бахьанагIа хинна да.

Грузовикаца Грознера Советске бoдача наькъагIа водаш хиннача водитела Р. Межиева ша уллача кхерамеча новкъа гIолла из сов сиха лалларах, юкъера юкъ боарамагIа ца лелаярах хьалха йодача машина тIатехай грузовик. Цу хана цу бахьанегIа авари а яь латтача шин машина тIатехай ший машина М. Матиева. Иштта шофера М. Джабраилова бехкагIа вIашкакхийттай цу наькъагIа йоагIаш хинна автобуси грузовики. Уж хатараш хиннача метте, ираза, нах лозабеш хIама хиннадац. Цхьабакъда массаза а иштта дика чакхдоалаш хилац цу тайпара хатараш. Цудухьа наькъашка ша уллаш хилча, лоаман наькъашка хIаьта а, къаьстта чIоагIа лоралуш хила деза. хIаьта сахьата кхыметтел 10 километрал сихагIа лалла мегаргьяц машин.

Цунца дувзаденна массехк хьехам бала ловра сона лоаман наькъашка гIолла транспорт лелаяра ханза даргдоацарий хьакъехьа. Халаш: лоам ваха мегаргвац, нагахьа санна автомобиль бокъонца вIаштIехьа еце, нагахьа санна рулевой управлении тормозаши кIезиг-дукха а телха яле. Иштта моттиг нийсъелча, автомобиль боса оагIоца соцаяь лоаттаерrйолаш хила еза кулго лелаю тормоз. Уж механизмаш вIаштIехьа хиларах тийша да шун вахар лоаман наькъашка. Лоаман наькъашка массаза а аьтта оагIорахьа хила еза, къаьстта а гола тоха моттигаш гуш ца хилча.

Цу хьалашка къаьстта лоархIаме я хIара водитела хилаиза яргйоаца оамалаш: ше лоравара йоакхо яь ца Iеш, вокх водителагара гIалат даьлча а машинаца новкъа хатар хургдоацача тайпара лалла ховш хила веза автомобиль. Къаьстта лоралуши хьожаши хила деза шув болча оагIорахьа наькъа йистаца нийсденнача хана. Цу тайпарча наькъа йист цIаьхха IотаIа е Iохада тарлу, тIаккха цунах белггала доккха хатар хургда.

Уж деррига гIулакхаш бIазза чIоагIагIа терка лде деза шаьрача, къаьстта а ша уллача наькъагIа долхача хана.

ДIадахача кIирагIа Нохч-ГIалгIайчен наькъашка транспортаца дувзаденна 78 хатар хиннад 3 саг ве а вувш, 8 сага човнаш а хулаш.

Нохч-ГIалгIай АССР
МВД ГАИ.

Грознерча улицагIа.

А. ТРУНОВА сурт.

ТОЛАМАШ ДИКАГIА ХИЛА ЙИШ ЙОЛАШ ДАР...

Спорт

Дукха ха йоацаш Грозне хилар кагирхошта юкъера самбох йола Нохч-ГIалгIайчен чемпионат. КIалтохаргах летараш вIашагIкхийттабар республика чемпионаш къоастабарал совгIа кастта хургйолча Россе Къулбехьен хьалхле яккхара яхьашка шоаех гIоргбараш белгалбара а.

Республика ворхI районера спортсменаш гулбеннабар Грозне, царца бар Наьсарера самбисташ а. Командни зачете хьалхле яьккхар Грознерча «Локомотива» командас, шоллагIа моттиг — наьсархоша, хIаьта кхоалагIъяр — Грознерча «Буревестникo». Къаьсткъаьстача спортсменашта юкъе призераш хилар Наьсарера дешархой Кодзоев Хьамзат, Цороев ИбраьхIам, Тумгоев Башир, Муцольгов Iийса, Точиев Башир, Цороев Махьмадхан, кхыбараш.

Уж берригаш Нохч-ГIалгIайчен сборни командана юкъе а бахаб кастта республикал арахьа хургйолча яхьашка цун сий лорадеш а хургба. Цул совгIа 2-ча феврале денз 6-ча февралага кхаччалца г. Майкопе хургйолча РСФСР юрташкарча спортсмений дзю-дох йолча чемпионате дакъа лаца дезаш а ба наьсархой.

Уж, шеко йоацаш, белггала дика толамаш да, Цхьабакъда уж дикагIа хила йиш йолаш дар цхьацдадолча кхоачамбоацараша тхона новкъарло ца йоре. Царех корттердар да тхоай говзал лакхъяра тхона эггара чIоагIагIа эшаш йола спортивни зал ца хилар. Сона, се тренер хиларах, чIоагIа халахет духхьал бахьан из долаш дика спортсменаш хилара эшаш мел дар долаш болча дуккхача кагирхой спортивни говзал шаьр ца ялар, кхача йиш йолча спорта лакхаленашка дуккха бараш ца кхачар. Хетаргахьа, цхьаккха духьала хургвац, массанахьа санна, спорте а толамга кхоачаргвац ше кхо ца веш къахьегаш вола саг мара, аз аьлча. ХIаьта спортсменаша - кIалтохаргах летараша къахьега моттиг спортивни зал я.

Дуккхача тренераша - коллегаша каст-каста хетт сога, спорте шоай цIи дIахозийтаргйола Iайха кийчбаь кIалтохаргах летараш кхычахьа дIа хIана ухийт Iа, яхаш. Цар бувцараш ба Москве ветеринарни академе деша этта Оздоев Iийса, Джамбулатов Мухьмад, дзю-дох йолча Европа чемпионате кхоалагIа моттиг яьккха хIанз Адыгейски пединститута физвоспитане факультета студент а волаш Майкопе вахаш вола Парчиев Мухьмад, а кхыбараш а санна бола спортсменаш.

Фу аргда, из санна даьча хаттара жоп луш? Эггара хьалха, кхуиш боагIа нах дIахо деша а шоай дега товш дола гIулакх харжа а безаш ба. ШозлагIа-дале, спорте дикка гаьнавала ловш волча сага, аз лакхе ма-аллара, из наькъа тIа ваккхарал совгIа дIахо новкъостал де торо яц са кхыметтел тренировкаш е спортзал, дегIа даьнна хьацар дIадаккхара лувча, барзкъаш хувца моттиг йоацаш хилча. Вешта аьлча, хиланза даргдоацар доацаш хилча. Цудухьа дIаух Наьсарера кхоаненга даха дог дола спортсменаш. Хала дале а, аз айса новкъостал а деш дIаух.

Назране спортзал хьалъяра дош къоастадар дехаш кIезига хиннавац со парте райкоме, райисполкоме, республика спорткомитете. Дале а цунах ер ма дий аьнна хьахулаш хIама дац.

Дукха ба тхо долча кIалтохаргах летя Iомалу кагирхой. Царел дуккха а дукхагIа ба тха секце дIаязбала ловраш. Дика гIулакх хургдар царна гIо де вIаштIехьдоаларе.

Я. МЕРЕШКОВ,
Назрановски района берийн кагирхойи спортивни школа тренер.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 январь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. Iуйранара гимнастика. 9.30 — БТ. «Буратино выставка». 10.00 — «Хирурга Мишкина денош» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. II сери. 11.05 — БТ. «Вай биографи. 1928-гIа шу». 14.00 — БТ. «Дерригаш а дик шу» яха телевизионни документальни фильм. 14.30 — БТ. Школьни производствени бригада — Ленински комсомола совгIата лауреат». 15.00 — «Химингуэя творчество». 16.00 — БТ. «Шахматни школа». Разрядникий класс. 16.30 — БТ. «Эрсий мотт». 17.15 — БТ. «Орленок» яхача телестуде концертни зал. 18.00— Кердадараш. 18.15 — БТ. «ХIара сурта тIа мдах ба». 18.30 — БТ. «ДIалокх РСФСР заслуженни артиста Башкирова». Фильм-концерт. 18.45 — БТ. Миллионий ленински университет. Социалистически яхь — наьха творчески инициатива». 19.15 — «СелаIад» яхача дунен халкъашта юкъерча шоллагIча фестивала халкъа творчества телевизионни программа. Бельги. 19.50 — «Хирурга Мишкина денош» яхача телевизионни дуккхасерийни художественни фильма премьера. III сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — БТ. Когсоалозаш фигурни хахкарах йола Европа чемпионат. Ший доIамагIа йола программа. Хельсинкера передача. Пистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.30 — Нохч - ГIалгIайче гIолла». Информационни программа. (эрсий, гIалгIай меттала). 18.50 — Киножурнал. 19.00 — «Юртара вахар» яха тележурнал (нохчий меттала). 19.30 — «ЗIамига бераш, шоана». 19.40 — «Атагинский» совхозера передача (гIалгIай меттала). 19.50 — Документальни фильм. 20.00 — Поэта Сулаева дешаех дола илли (нохчий меттала). 20.35 — СССР вежарий республикай денош. Карелех дола дош. «Кижи» яха документальни фильм.

28 январь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. Iуйранара гимнастика. 9.30 — БТ. «Орленок» яхача телестуде концертни зал. 10.15 — «Хирурга Мишкина денош» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм III сери. 11.25 — БТ. Миллионий ленински университет. «Социалистически яхь — наьха творчески инициатива». 14.00 — БТ. «Мехка телестуде документальни фильмай программа». 14.40 — «В. Катаева творчество». 15.40 — «Казаках Голотах йола уйлаш» яха художественни фильм. 19.40 — БТ. «Москва а, москвичаш а». 17.30 — БТ. «Оакхарий хьакъехьа бераштa». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Бийсанара мотоциклист» яха художественни фильм. 19.40 — БТ. А. Глазунов. Концерт. 20.00 — БТ. «Вай биографи. 1929-гIа шу». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — БТ. Спортивни программа. Пистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.20 — «Лаьтта леладара культура лакхъяра тIехьа». Нохч - ГIалгIай АССР юрта боахама министра заместитела С. А. Дышниева выступлени (нохчий меттала) 18.30—Фильм. 18.35 — КПСС Центральни Комитета письмос тIахьех. «Ялот хьувкъадара кхашка хиш лехка». 18.55 — Фильм. 19.00 — «Письмона тIехьа—саг» (нохчий меттала). 19.20— «ЗIамига бераш, шоана». 19.30 — Бурув тохара балхий Грозненски управлене коммунисташ болча. 19.55 — Документальни фильм. 20.05 — Республика керда гIишлош хьалъеча. «Микрорайон дегIайоагIаш латт». (гIалгIай меттала). 20.25 — Фильм-концерт.

РАДИО

27 январь

6.30 — «Удобренех дикагIа пайда эцар», Ачхой - Мартанера передача (гIалгIай меттала). 6.45 — Ховмаш. 6.55 — Ашараш. 7.20—«Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — нохч - гIалгIай спектаклашкара ашараш (гIалгIай меттала). 8.40 — «Шоана, кхалнех» яха радиожурнал (гIалгIай меттала). 9.15 —«Агитатор ферме». «Труд» яхача совхозера передача (гIалгIай меттала). 9.30 — Грипп хилча лазараш хьар» яха лора С. Сайханова беседа (эрсий меттала). 9.40 — Ашараш. 9.45 — Мехкдаьтта хургда. «Малгобекнефта» бурув детта балхаш деча управленера передача (гIалгIай меттала). 16.00 — «Вежарий Кареле талгIе тIа» (эрсий меттала). 16.25 — Дега хьехамагIа. «Хьехархо» яха очерк (нохчий меттала). 16.45 — «Цамогарах хьайбаш лорадар». Ветеринарни Iилмай кандидата Б. Дикаева беседа (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда ховмаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

28 январь

6.30 — «Кхетама балха комплексаца атеистически кхетам балар» яха беседа (эрсий меттала). 6.45 — Ховмаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Сатирически куплеташ (нохчий меттала). 8.45 — «Атеистически болх дIабахьара тIехьа» яха Сагова корреспонденци (гIалгIай меттала). 9.15 — «Вахарпа айхха бувзам болаш». КПСС Урус-Мартановски райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе Музаева выступлени (нохчий меттала). 9.35 — «Хьежача наха дарбаш дац» яха лора М. Сулаева беседа (нохчий меттала). 9.45 — «Атеист Шаповалов» яха зарисовка (эрсий меттала). 16.00 — Атеистически балха опытацара. «Вахара юкъеяха керда обрядаш» исторически Iилмай кандидата Э. Исаева беседа (гIалгIай меттала). 16.15 — Х. Цугаева атеистически дувцараш (нохчий меттала). 16.35 — Чимарзий мурдий тоабаи социальни чулоацам. Микрофона хьалхашка ва «Знание» общества председатела заместитель Саламов (нохчий меттала). 16.55 — Ашараш. 18.00 — Керда ховмаш (эрсий, нохчий гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике — 3—8, Грозне — 5—7 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Кхдана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 10—15, дийнахьа 0—5 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культура отделий—3-61-46; промышленноста отдела—3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05031. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 747.